

حق‌الناس در محیط کار و زندگی « از دیدگاه قرآن و
روایات»

نویسنده: صادق میرشفیعی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رسول گرامی اسلام حضرت محمد ﷺ فرمودند:

الْعِلْمُ رَأْسُ الْخَيْرِ كُلِّهِ وَالْجَهْلُ رَأْسُ الشَّرِّ كُلِّهِ.

بحار، 175/77

ترجمه حدیث

علم و دانش و آگاهی ریشه تمام خوبی‌هاست و جهل و نادانی ریشه همه بدی‌هاست.

در هر کاری علم بهترین راهنمای عقل است در زندگی روزمره پیوسته ما محتاج علم و دانش هستیم تا راه بهتر زیستن، سالم زیستن، و سعادت‌مند شدن را بیابیم و در کارها دچار اشتباهات و خطاهای خطرناک و خانمان‌سوز نشویم. بهترین علم و آگاهی آن است که از قرآن و روایات اهل بیت علیهم‌السلام به دست می‌آید، چرا که خدا و اهل بیت علیهم‌السلام هم خوب انسان را می‌شناسند و هم جهان را. خیر و مصلحت انسان و جهان را آنان بهتر می‌دانند. نقشه و پیشنهاد دیگران بر اساس حکمت و علم نیست بلکه دیگران بیشتر منافع شخصی و یا رفاه موقت دنیوی را فقط ملاک قرار می‌دهند.

یکی از دوستان عزیز «به نام حاج محمد خجسته» از این بنده ناچیز خواست تا در مورد حق الناس، آداب کسب و تجارت، جزوه‌ای مختصر و مفید به زبان ساده بنویسم تا ان شاء الله در دسترس عموم قرار گرفته مؤثر باشد.

بنده حتی الامکان از دائره آیات و روایات اهل بیت علیهم السلام با مختصر ترجمه و توضیح ساده بیرون نرفتم، تا این که با حوصله خوانندگان سازگار باشد. مطالب قرآنی و احادیث با فطرت سالم همگان سازگار است، ان شاء الله بتوانیم با دل و جان آنها را خوانده و به کار ببندیم. در این جزوه با بخشی از آداب و آفات مهم کار و کسب آشنا می شوید.

ملتمس دعا: سیدصادق میرشفیعی

حوزه علمیه قم، 25 / شعبان / 1429.

احادیث (1)

قال الإمام علي عليه السلام:

يا معشر التجار الفقه ثم المتجر، الفقه ثم المتجر، الفقه ثم المتجر.

الكافي ج 5/305/5

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: ای جماعت تاجران، ابتدا نسبت به احکام دین آگاهی پیدا کنید سپس به تجارت پردازید! ابتدا نسبت به احکام دین آگاهی پیدا کنید سپس به تجارت پردازید!...

* امیرالمؤمنین علیه السلام سه مرتبه این مطلب را تکرار فرموده تا اهمیت آن را برساند، چرا که بدون آگاهی از احکام دین انسان در هر کاری وارد شود خسارت و خرابی‌های زیادی به بار می‌آورد هم خسارت‌های دنیایی و هم دینی و آخرتی.

این سخن شریف از کسی است که به تمام اسرار و احوالات دنیا و اهل دنیا، آفت‌ها و خطرهای، خیرات و برکات آگاهی دارد و مؤمنین باید پیرو امیرالمؤمنین علیه السلام باشند تا از خیرات دنیا و آخرت بهره‌مند شوند.

قال الصادق عليه السلام:

«مَنْ أَرَادَ التَّجَارَةَ فَلْيَتَفَقَّهُ فِي دِينِهِ لِيَعْلَمَ بِذَلِكَ مَا يَحِلُّ لَهُ مِمَّا يَحْرُمُ عَلَيْهِ، وَ

مَنْ لَمْ يَتَفَقَّهُ فِي دِينِهِ ثُمَّ اتَّجَرَ تَوَرَّطَ الشُّبُهَاتِ.»

وسائل الشیعه، ج 12، ص 283 / 4.

ترجمه حدیث

امام صادق علیه السلام فرمودند: هر که می خواهد تجارت کند، ابتدا باید نسبت به احکام دین آگاهی کافی به دست آورد تا بدین وسیله آنچه حلال و حرام است را شناسایی کند. و هر که در دینش آگاهی لازم را کسب نکند و تجارت نماید، در میان (اموال و معاملات) شبهه‌ناک غوطه‌ور می شود.

* روشن است که مال حلال مایه سعادت دنیا و آخرت است و مال حرام جز درد و رنج خفت و خواری و پشیمانی چیزی به دنبال ندارد. عزت و لذت مال حرام کوتاه و مصنوعی است، در دل افراد حرام‌خوار، شور و شادی و آرامش و صفا نیست، و هیچ خیری از آن‌ها سر نمی‌زند، و سرانجام دچار ذلت و پشیمانی سختی می‌شوند که دیگر سودی ندارد چرا که در وادی شک و شبهه زیادی غوطه‌ور گشته‌اند که هیچ کس توان نجات دادن آن‌ها را ندارد، مگر لطف خداوند که آن هم توفیق می‌خواهد!

قال الصادق علیه السلام:

تَرَكَ التَّجَارَةَ يَنْقُصُ الْعُقْلَ.

وسایل الشیعه، ج 12، ص 5.

ترجمه حدیث

حضرت امام صادق علیه السلام فرمودند: ترک کسب و تجارت عقل را می‌کاهد.

* بیکاری مایه کسالت، خستگی و سبکی و بی عزتی نزد خدا و خلق خدا می‌شود. انسان دچار نیاز به این و آن، تمنی و تملق گفتن به خلق می‌شود، و هر چه انسان ارزش دارد یکجا بر باد می‌رود، و رفته‌رفته فهم و درک طبیعی انسان هم از بین خواهد رفت علاوه بشر در بین کار و تلاش، خرید و فروش، رفت و آمد، داد و ستد عقلش مجرب می‌شود و رشد می‌کند، و با ترک فعالیت عقل انسان معطل و ناقص می‌شود.

دعای انسان بی‌کار مستجاب نمی‌شود!

رسول خدا ﷺ فرمودند: کسب حلال واجبی از واجبات است⁽¹⁾

امام صادق علیه السلام فرمودند: هر که تجارت و کارش را ترک کند دو سوّم عقلش

از بین می‌رود.⁽²⁾

در قرآن آمده: «هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذُلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ

رِزْقِهِ»⁽³⁾ «اوست آن (خدایی) که زمین را برای شما رام گردانید پس بر روی آن

بروید و از روزی (خدا) بخورید»

در این آیه شرط به دست آمدن روزی را رفتن و فعالیت کردن در روی زمین

قرار داده است.

پس ترک کار و تلاش به امیدهای واهی کار غلط و نادرستی است.

قال الكاظم عليه السلام:

إِنَّ اللَّهَ لَيُبْغِضُ الْعَبْدَ النَّوَامِ الْفَارِغِ.

وسایل الشیعه، ج 37/12.

ترجمه حدیث

امام موسی کاظم علیه السلام فرمودند: یقیناً بنده پُر خواب و بیکار مورد خشم خدا

خواهد بود.

* بیکاری همیشه همراه بی‌عاری بوده و هست، یعنی حیاء و ادب در

معرض خطر واقع می‌شوند. وای به وقتی که کسی خواب زیاد هم بر این درد

اضافه کند، چرا که قساوت قلب و تاریکی روح و روان در پی خواب فراوان

می‌آیند، و انسان را منفور خدای متعال و اطرافیان قرار می‌دهند.

امام صادق علیه السلام به هشام (یکی از شاگردانش) فرمود:

حتی مثل روزهای جنگ صفین هم از طلب روزی غافل مباش!

حضرت علی علیه السلام به امام حسن علیه السلام و امام حسین علیه السلام وصیت کرد حتی در حال کسالت هم خود را به کار وادار کنید!⁽⁴⁾

او به اصحابش وصیت کرد که در حال فقر و غنی هم از کار و کسب غافل نشوند.⁽⁵⁾

امام صادق علیه السلام می فرماید: جدّم امیرالمؤمنین علیه السلام از دسترنج زحمت‌های خودش هزار بنده خرید و آزاد کرد.⁽⁶⁾

کسی که از کار و تلاش دوری می‌کند تبعاً مخارجش را به دوش دیگران می‌اندازد و چنین افرادی را رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: مورد لعنت و دور از رحمت خدا می‌شوند.⁽⁷⁾

قال الإمام علی علیه السلام:

تَعَرَّضُوا لِتِجَارَتِي، فَإِنَّ لَكُمْ فِيهَا غِنًى عَمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ، وَإِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يُحِبُّ الْمُحْتَزِفِ الْأَمِينِ.

وسائل الشیعه ج 6/4/12

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: تجارت کنید، تجارت مایه بی‌نیازی از اموال دیگران است، و مسلماً خدای عزوجل صاحب حرفه امین را دوست دارد.

* یکی از سعادت‌های بسیار مهم انسان این است که از مردم و اموال آنها بی‌نیاز باشد، زیرا که آزادی، عزت، رشد، شخصیت و موقعیت هر فردی در گرو دل‌بریدن و چشم‌پوشی و قطع طمع از مال مردم است، و مسلماً کسی که با توکل بر خدا شجاعانه وارد میدان کار و تجارت و تلاش می‌شود، خداوند با برکت‌های لازم او را به چنین سعادت‌ی نائل خواهد کرد. بالاخص وقتی در حرفه

و کار خودش خیانت به مردم نکند و امین و پاک باشد، در این صورت محبوب
خدا نیز خواهد بود!

قالَ اللهُ تَعَالَى

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ
تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا.

النساء 29.

ترجمه آیه

خدای متعال در قرآن فرموده: ای کسانی که ایمان آورده‌اید، در بین خودتان
اموالتان را به صورت باطل و ناروا و به ناحق نخورید مگر آن که با رضایت
خاطر تجارتي و خرید و فروش و معامله شرعی انجام داده باشید و یکدیگر را
به ناحق نکشید مسلماً خدا پیوسته نسبت به شما مهربان است (یعنی اگر اموال
به ناحق خورده شده قتل و کشتارهای ناحق در بین مردم پیش می‌آید!!)

* داد و ستد از قدیم‌الایام در بین مردم بوده و لازمه زندگی اجتماعی است
و بهترین و صحیح‌ترین راه رشد اقتصادی و برطرف شدن نیازهای زندگی است،
مسلماً اگر داد و ستدها بر یک میزان صحیح و مورد توافق طرفین انجام شود و
خدای متعال هم روی آن صحنه گذاشته باشد، هیچ‌گونه آفت و خسارتی نخواهد
داشت و به نفع همگان تمام خواهد شد.

اما اگر از این چهارچوب‌های صحیح و سالم تجارتي و خرید و فروش
پسندیده بیرون رفت و دچار حيله و نیرنگ و خیانت در حق یکدیگر شدیم.
مسلماً خطرها و خسارت‌های اقتصادی، اخلاقی و فرهنگی بزرگی به همگان
وارد می‌شود و فتنه‌های سخت و آشوب و جنگ‌های خانمان‌سوز برپا خواهد
شد، پناه بر خدا از این فتنه‌ها!

بازار مسلمین باید پیوسته و برقرار و از آفت‌ها و خطرهای گوناگون در امان باشد تا زندگی مردم بگذرد. معاش اگر درست شد وسیله و زمینه‌ای می‌شود تا به دین و معاد هم بپردازیم و امر آخرت هم اصلاح شود. راه اصلاح شدن معاش رعایت قوانین و ضوابط شرع مقدس اسلام است که در تمام شئون دنیوی و اخروی ما دستور العمل دارد و ان شاء الله با توجه به این آیات و روایات با آداب و آفات مهم کار و کسب آشنا شویم و به آنها عمل کنیم.

قال الإمام علي عليه السلام:

إِيَّاكَ وَمَقَاعِدَ الْأَسْوَاقِ، فَإِنَّهَا مَحَاضِرُ الشَّيْطَانِ وَمَعَارِضُ الْفِتَنِ.

نهج البلاغه کتاب 69.

ترجمه حدیث

حضرت علی عليه السلام فرمودند: بیرهیز از نشستن در بازار، زیرا که آن جا محل حاضر شدن شیطان و میدان فتنه‌ها و فریب‌ها است. * زمان‌ها و مکان‌ها فرق‌های زیادی با یکدیگر دارند، و هر زمانی یک وضعیت و خاصیتی دارد، هر مکانی هم نیز چنین است. مثلاً هنگام اذان، نیمه‌های شب، هنگام طلوع، شب‌های جمعه، شب‌های قدر هر یک ارزش و آثار خاصی دارند.

و در مکان‌ها هم اثراتی است، فرق است بین نشستن در مسجد که جزو عمر حساب نمی‌شود، با نشستن بر سر بازار، کنار کوچه و خیابان، مثلاً نشستن در مسجد الحرام عبادت است. اما نشستن در بازار انسان را در معرض خطر قرار می‌دهد، چرا که این مکان‌ها را شیطان شناسایی کرده که جای فتنه کردن، خیانت، دروغ و تقلب می‌تواند باشد. دستور این است که خریدار و فروشنده کار

بازار را سریع انجام بدهند و برگردند، و توقف بیش از حد لازم یقیناً برای همه آفت دارد.

قال رسول الله ﷺ :

السُّوقُ دَارُ سَهْوٍ وَ غَفْلَةٍ فَمَنْ قَالَ فِيهَا تَسْبِيحَةً كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِهَا أَلْفَ أَلْفٍ حَسَنَةً.
کنز العمال 933.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: بازار خانه فراموشی و غفلت است، پس هر که در آن یک تسبیح بگوید خداوند در مقابل هزار هزار حسنه برایش ثبت می‌کند.
* در دین مقدس اسلام برای هر آفت و مشکلی یک راه حل دقیق و مؤثر قرارداد شده است.

از طرفی همه مردم به بازار و کسب و خرید و فروش احتیاج دارند، از طرف دیگر طبیعت بازار به گونه‌ای است که غفلت‌آور است، و اشتباهات زیادی ممکن است رخ بدهد، راه حل این مشکل را آقا رسول الله فرموده‌اند که باید در بازار ذکر خدا گفته شود تا دل‌ها متوجه و آرام باشند، و این خطرها دفع شود و ثواب زیادی نیز بر آن ذکرها وعده داده شده است در آیات شریف قرآن خدای متعال معرفی فرموده: «رِجَالٌ لَا تُلْهِهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَاِقَامِ الصَّلَاةِ وَاِيتَاءِ الزَّكَاةِ»، (مردانی هستند که تجارت و خرید و فروش آن‌ها را از یاد و ذکر خدا و اقامه نماز و پرداخت زکات باز نمی‌دارد).

دستشان کار دنیا می‌کند و لب به ذکر خدا دارند و دل کار آخرت!
حضرت امام رضا علیه السلام فرمودند: هنگامی که مشغول کسب و کار و تجارتی، اگر وقت نماز رسید، مبادا آن کارها تو را از نماز اول وقت باز دارد!⁽⁸⁾

در حدیثی آمده که حضرت علی علیه السلام به بازار بصره رفت، مردم را دید که سخت مشغول خرید و فروشند (و غافل!) حضرت سخت گریه کرد و فرمود: ای بندگان خدا! کارگران اهل دنیا، روزانه سوگند می‌خورید و (خرید و فروش) و شب‌ها در رختخواب می‌خوابید و در این بین از آخرت غافلید! پس کی برای آخرت تهیّه خواهید دید؟ و کی به عالم آخرت فکر می‌کنید؟ کسی گفت آقا ما ناچاریم کاسبی کنیم!! حضرت فرمود: گذران امر دنیا و زندگی لازم‌هاش غفلت از کار برای آخرت نیست (یعنی اگر به اندازه کفاف قناعت کنیم می‌توانیم کاملاً به امر آخرت هم بپردازیم) اگر بگویید ناچاریم احتکار و ذخیره کنیم! بهانه آورده‌اید!...⁽⁹⁾

قالَ اللهُ تَعَالَى:

كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَّاظٍ * أَنْ رَأَاهُ اسْتَعْنَى

علق 6 و 7.

ترجمه آیه

خدای متعال در قرآن فرموده: انسان سرکشی می‌کند، اگر گمان کند که بی‌نیاز و ثروتمند شده است.

* حضرت علی علیه السلام می‌فرماید: شگفت‌انگیزترین چیز در انسان قلب اوست. اگر به او ثروتی برسد طغیان و سرکشی می‌کند و اگر به او مصیبتی برسد با عجز و ناله خودش را رسوا می‌کند.

ثروتی ستوده است که صاحبش را وادار به احسان و خیر به دیگران کند و به شکرانه نعمت غم از دل غم‌دیدگان بردارد. ثروتی که مایه غرور و تکبر فساد شود سایه بی‌پایه‌ای بیش نیست، سایه‌ای زودگذر و بی‌ارزش است. قرآن

می‌فرماید: «إِنَّ مِنْ أَمْوَالِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ»، یعنی بعضی از اموال و اولاد شما، دشمن شما هستند.

بهتر است بدانیم که بی‌نیاز شدن هرگز برای بشر میسر نیست، چون اساساً بشر موجود نیازمندی است، بی‌نیاز خدای متعال است. اما انسان‌ها با پیدا کردن کمی ثروت دنیا گمان می‌کنند که دیگر بی‌نیاز شده‌اند!! و همین حالت باعث سرکشی و نافرمانی و عصیان نسبت به فرامین الهی و دستورات دینی می‌شود و از هر سو به کسی ظلم و ستم می‌کند! اگر عقلش را به کار بگیرد و ساعتی فکر کند خیلی راحت می‌تواند بفهمد که تمام این‌ها غرور و فریب است و صحت و سلامتی و جوانی و قدرت و ثروت همه و همه در معرض خطرها، آفت‌ها و زوال هستند. و بعد از اندکی خودش می‌ماند و آن همه وزر و وبال!

احادیث (2)

قال رسول الله ﷺ :

مَنْ بَاعَ وَاشْتَرَى فَلْيَتَجَنَّبْ خَمْسَ خِصَالٍ وَ إِلَّا فَلَا يَبِيعَنَّ وَلَا يَشْتَرِيَنَّ: الرَّبَاَ وَالْحَلْفَ، وَ كَيْتْمَانَ الْعَيْبِ، وَ الْحَمْدَ إِذَا بَاعَ، وَ الدَّمَّ إِذَا اشْتَرَى.

البحار ج 18/95/103

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: هر که خرید و فروش می‌کند، باید از پنج چیز دوری کند و الا نباید بخرد و نباید بفروشد!

ربا، قسم خوردن، پوشاندن عیب اجناس، تعریف کردن هنگام فروش، و عیب تراشی و سرزنش هنگام خرید!

* ربا در معاملات بزرگ‌ترین گناه و خسارت اقتصادی است. قسم خوردن باعث فریب و تحریک افراد در اقدام به خرید و یا فروش می‌شود.

مخفی کردن عیب غش در معامله است و حرام.

تعریف کردن هنگام فروختن دو نوع است اگر خصوصیات صحیح اجناس گفته شود نه کم و نه زیاد اشکال ندارد بلکه گاهی لازم می‌شود تا خریدار را بتوان راهنمایی کرد.

اما تعریف ممنوع، تبلیغ‌های دروغ و غیر واقعی است که در جلب مشتریان رایج شده است.

وقتی می‌خواهی بخری نباید تو سر مال مردم بزنی تا فروشنده را فریب داده و او را به حداقل قیمت راضی کنی.

همیشه باید حقیقت و خدا را در نظر داشته باشیم و ضرر و زیان دیگران را هم مانند خودمان در نظر بگیریم. راضی به خسارت دیگران و جلب منافع خودمان نباشیم، این کمال بی‌انصافی است! و انصاف جزو صفات مردان خدا است!

وقتی می‌خواهی بفروشی نباید در تعریف جنس و مال خودت زیاده‌روی کنی و مشتری را در تصمیم‌گیری دچار شتاب‌زدگی و عجله کنی، این هم یک نوع بی‌انصافی و سلب آزادی و اختیار از دیگران است. باید دو طرف با آرامش خاطر راضی به خرید و فروش بشوند.

* بد نیست توجه داشته باشیم که اصلاً زیاد حرف زدن عقل انسان را کم می‌کند و یقیناً انسان‌هایی که زیاد حرف می‌زنند عقل کاملی ندارند و برعکس کم حرف زدن باعث کمال عقل و پیدایش حکمت و وقار و آرامش است وای بر این که انسان بخواهد در امر دنیا این قدر حرف بزند! آن هم با محرم و نامحرم، زن و مرد، خرد و کلان. باید بدانیم در حرف زدن با نامحرم به حد لازم باید کفایت کنیم و حق شوخی و خوش و بش کردن با آنها را نداریم که یقیناً خلاف شرع است!

قال الإمام علیؑ :

يا مَعْشَرَ التُّجَّارِ، قَدِّمُوا الإِسْتِخَارَةَ، وَ تَبَرَّكُوا بِالسُّهُولَةِ، وَ اقْتَرِبُوا مِنَ الْمُتَبَاعِينَ، وَ تَزَيَّنُوا بِالْحِلْمِ، وَ تَنَاهَوْا عَنِ الِیْمِينِ، وَ جَانِبُوا الكِذْبَ، وَ تَخَافُوا عَنِ الظُّلْمِ، وَ أَنْصِفُوا المَظْلُومِينَ، وَ لا تَقْرَبُوا الرِّبَا. (وَأَفُوا الكَيْلَ وَ المِيزَانَ وَ لا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَ لا تَعْتُوا فِي الأَرْضِ مُفْسِدِينَ).

البحار ج 100/54/78، وسایل الشیعه، ج 12، ص 284 / 1.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: ای گروه تاجران، ابتدا به دنبال خیر باشید و از برکت آسان گرفتن بهره‌مند شوید و مشتری و فروشنده را به یکدیگر نزدیک کنید. و با خردمندی و بردباری خود را بیارایید، و از سوگند یاد کردن بپرهیزید و از دروغ دوری کنید و از ستم‌کاری بترسید و نسبت به مظلومین انصاف بورزید و نزدیک ربا نشوید و بفرموده خدای متعال پیمانۀ و ترازو را پر و کامل بگیرید و اجناس مردم را بی‌ارزش قلمداد نکنید و در زمین به دنبال فساد نباشید.

* حضرت اباذر رضی الله عنه در حال احتضار به دخترش در صحرای ربذه گفت: فرزندم بعد از ساعتی من می‌میرم تو نگران نباش، به زودی قافله‌ای از این صحرا می‌گذرد و مرا غسل و کفن و دفن می‌کنند! اما دخترم اول بگو این بزغاله را ذبح کنند و گوشتش را برای آن جمعیت بپزند و همه را پذیرایی کنند، من نمی‌خواهم آن‌ها برای من کاری بکنند و من مزد آن‌ها را نداده باشم. زیرا که خدای متعال در قرآن فرموده: «**ولا تبخسوا الناس اشیائهم**» یعنی مال و جان مردم محترم و ارزشمند است آن‌ها را بی‌ارزش قلمداد نکنید!

ای هزاران احسنت و آفرین بر این مرد خدا که حتی کاری که بر آن جمعیت واجب بود انجام بدهند را در نظر گرفته و می‌گوید باید به آن‌ها مزدی و پاداشی بدهم و حق آن‌ها را نادیده نگیرم در این حدیث امیرالمؤمنین علیه السلام نسخه کاملی برای ما پیچیده تا در هر داد و ستدی مراقب باشیم که حق دیگران رعایت شود و ما آلوده به ظلم و ستم نشویم و کار حضرت اباذر رضی الله عنه یک نمونه زیبایی از تعامل و برخورد با دیگران است، آری اولیاء خدا این گونه‌اند!

قال رسول الله صلی الله علیه و آله :

يا عَلِيُّ! لَا تَحْلِفُ بِاللَّهِ كَاذِبًا وَلَا صَادِقًا مِنْ غَيْرِ ضُرُورَةٍ، وَلَا تَجْعَلَ اللَّهَ عُرْضَةً
لِيَمِينِكَ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْحَمُ وَلَا يَرْعَى مَنْ حَلَفَ بِاسْمِهِ كَاذِبًا.

بخارج ج 6/67/77.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: ای علیؑ سوگند یاد کردن به خدا چه راست و چه دروغ تا وقتی که ضرورت نداشته باشد ممنوع است. و هرگز نباید نام خدا را وسیله سوگندها قرار دهی؛ چرا که مسلماً خدا رحیم و رعایت نمی‌کند به کسی که با نام خدا سوگند دروغ یاد می‌کند.

* گاهی در دادگاه و هنگام قضاوت قسم خوردن ضرورت پیدا می‌کند در آن موارد می‌توان قسم راست بر زبان جاری کرد.

گاهی برای حفظ جان از شر دشمنان دروغ گفتن جایز می‌شود، یا برای اصلاح بین دو نفر که با هم جنگ و دعوا دارند.

از این موارد استثنایی که بگذریم برای همگان ممنوع و حرام است که سوگند دروغ یاد کنند و یا برای هر چیز بی‌ارزشی و غیر لازمی حتی سوگند صادقانه بر زبان جاری کنند. این یک نوع هتک حرمت و بی‌احترامی است به خدای متعال!

چنان چه در آیه شریفه قرآن آمده: «وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِإِيمَانِكُمْ»، و خدا را دستاویز سوگندهای خود قرار ندهید!

قال الإمام عليؑ:

الْقَلْبُ مُصْحَفُ الْبَصَرِ

غررالحکم.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: دل کتاب چشم است.

* یکی از خطرهای و آفت‌های بازار و مراکز کسب و کار، چشم‌خیانت
دوختن به نوامیس مردم است. خصوصاً در کارهایی که بیشتر با خانم‌ها، انسان
برخورد دارد.

اولاً نگاه به نامحرم تیری زهرآگین است بر قلب نگاه‌کننده و زمینه‌ای است
برای خیانت‌های بعدی!

ثانیاً، باعث می‌شود دیگران هم به ناموس شما نگاه و خیانت کنند. ثالثاً، دل
را از توجه به خدا و دین خدا منصرف کرده و مشغول هوی و هوس می‌کند؛
زیرا که دل انسان کتابی است که هر چه چشم ببیند در آن تأثیر می‌کند و نوشته
می‌شود.

ز دست دیده و دل هر دو فریاد که هر چه دیده ببیند دل کند یاد

قالَ اللَّهُ تَعَالَى

* يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلالاً طَيِّباً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُواتِ الشَّيْطَانِ
إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ.

البقرة 168.

* يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّباتِ وَاعْمَلُوا صالِحاً إِنِّي بما
تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ.

المؤمنون 51.

ترجمه آیه

خدای متعال در قرآن فرموده: ای مردم از آن چه در زمین است بخورید به شرط آن که حلال و پاکیزه باشد و از گام‌های پی در پی شیطان پیروی نکنید و به دنبال او قدم به قدم نروید چرا که او برای شما دشمنی است آشکار. و در آیه دیگر فرموده: ای فرستادگان من از چیزهای حلال و پاکیزه بخورید (تا بتوانید) کارهای شایسته انجام دهید البته که من به آن چه انجام می‌دهید آگاهم.

* یکی از الطاف بزرگ خدای متعال در حق بندگانش این است که با به هم پیوستن نظام هستی، برای تغذیه انسان‌ها نعمت‌های بسیار مفید، خوشگوار، لذت‌بخش، دلچسب و زیبایی می‌آفریند و هزاران نوع خوراکی‌های حیات‌بخش پیوسته در دسترس انسان‌ها قرار می‌دهد. مثلاً گوشت حیواناتی را برای انسان‌ها مجاز قرار داده، که پاکیزه از آلودگی‌های مختلف و لذیذ و سالم‌اند. اما حیوانات درنده، گوشتخوار، نجاست‌خوار و... را ممنوع قرار داده است. و بقیه خوراکی‌های مجاز، همه از یک طهارت و پاکیزگی خاص و پرارزشی برخوردارند.

به علاوه شرط کرده که حق یکدیگر را در کسب روزی غصب نکنید، تا لقمه‌های شما طیب و حلال باشد، بلافاصله فرموده از دنباله‌روی شیطان پرهیز کنید، معنای چنین بیانی این است که نتیجه لقمه‌های ناپاک پیروی از نقشه‌های ابلیس است و انسان فهم و درک خود را از دست داده و دوست و دشمن را از یکدیگر تشخیص نمی‌دهد و از دشمن آشکاری مثل شیطان پیروی می‌کند در آیه دوم هم خدای متعال به انبیاء علیهم‌السلام فرموده که اگر می‌خواهید توفیق عمل صالح و شایسته پیدا کنید باید از لقمه‌های حلال و پاکیزه استفاده کنید.

«از کوزه همان برون تراود که در اوست»

بستگی دارد انسان چه غذایی، چه لقمه‌ای خورده باشد، اعمال و رفتار انسان متأثر از همان چیزهایی است که خورده!

قال الامام أبو الحسن عليه السلام:

إِنَّ الْحَرَامَ لَا يَنْمِي وَإِنْ نَمِيَ لَمْ يُبَارَكْ لَهُ فِيهِ، وَمَا أَنْفَقَهُ لَمْ يُؤْجَرْ عَلَيْهِ وَمَا خَلَّفَهُ كَانَ زَادَهُ إِلَى النَّارِ.

وسایل 53/12.

ترجمه حدیث

حضرت امام موسی بن جعفر علیه السلام فرمودند: مال حرام رشد نمی‌کند و اگر رشد کند برکت برای افراد نخواهد داشت و آن چه هزینه می‌کنند از مال حرام پاداش اخروی ندارد و آن چه از آن باقی می‌ماند توشه‌ای است که افراد را به آتش می‌فرستد.

* فرمایش‌های اهل بیت علیهم السلام پرده‌برداری از حقایق عالم هستی است. آن‌ها خوب می‌دانند و به ما خبر داده‌اند که خیر و برکت در چیست،! یقیناً چنان‌چه امام فرموده است مال حرام رشد ندارد و اگر هم رشد کرد خیر و برکت ندارد. یعنی چنین مال و ثروتی مایه سعادت افراد نمی‌شود. بلکه مکرر دیده شده که وسیله بدبختی خواهد شد. از چنین مالی که با ضایع کردن حق دیگران به دست آمده، هر جا هزینه‌ای شود، اجر و مزدی هم ندارد. و آن چه از آن باقی می‌ماند وارث‌ها تقسیم کرده می‌برند. اما مسؤولیت سنگین و سؤال و جواب و عقاب آن به عهده آن بی‌چاره‌ای است که از هر راهی آن‌ها را به دست آورده و با یک کفن از دنیا رفته!!

این طور افراد قیامت از حسرت و غصه دست‌های خودشان را تا آرنج می‌جویند. چرا که می‌بینند اموال آن‌ها مایه راحتی دیگران و وسیله عذاب خودشان شده است!!

قال رسول الله ﷺ :

تَرَكَ لُقْمَةَ حَرَامٍ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ صَلَاةِ الْفَيِّ رُكْعَةٍ تَطَوُّعًا.

هزار حدیث از پیامبر اعظم.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: ترک کردن و نخوردن یک لقمه حرام، نزد خدا محبوب‌تر است از دو هزار رکعت نماز مستحبی.

* از امام صادق عليه السلام روایت شده که فرمودند: وقتی خدا در حق بنده‌ای از بندگانش اراده خیر کند سه نعمت بزرگ به او می‌دهد، 1- او را نسبت به دنیا بی‌رغبت می‌کند تا نسبت به دنیا حرص نداشته باشد. 2- او را نسبت به دینش آگاه و بینا می‌سازد. 3- و نیز او را نسبت به عیب‌هایش آشنا و آگاه می‌سازد. بعضی از ماها نمی‌دانیم عیب کارمان کجاست؟! گاهی دعا می‌کنیم مستجاب نمی‌شود، عبادت می‌کنیم لذت و نورانیّت ندارد، کار دنیا و آخرت‌مان همه لنگ می‌زند.

هی می‌رویم سراغ ذکر و ورد و دعانویس و... در حالی که مشکل مال این‌ها نیست مشکل از لقمه‌های حرام و ناپاکی است که می‌خوریم، فرزندانمان آلوده می‌شوند، منحرف و گرفتار می‌شوند، باید سرچشمه را درست کرد، آب از سرچشمه گل‌آلود نباشد! به همین خاطر پرهیز از لقمه‌های ناپاک از هزار رکعت نماز هم بهتر می‌شود چرا که راه سعادت با لقمه‌های حرام به روی انسان بسته می‌شود و راه فساد و تباهی باز می‌شود.

امام موسی بن جعفر علیه السلام می فرماید: هر کس روزیش را از راه حلالش جست و جو کند تا خود و عیالش را اداره کند مانند مجاهد فی سبیل الله خواهد بود.⁽¹⁰⁾

در بیان بعضی از اولیاء خدا آمده که: وقتی لقمه حرام در شکم بنده ای قرار می گیرد تمام فرشتگان زمین و آسمان او را نفرین و لعنت می کنند.⁽¹¹⁾

اما کسانی که با روزی حلال زندگی را اداره می کنند و دست حاجت به سوی دیگران دراز نمی کنند و بر اهل و عیال خود وسعت می دهند روز قیامت با صورتی مانند ماه شب چهارده خدا را ملاقات می کنند!⁽¹²⁾

احادیث (3)

قال الإمام علي عليه السلام:

عَلَيْكَ بِزُومِ الْحَلَالِ، وَحُسْنِ الْبِرِّ بِالْعِيَالِ، وَذِكْرِ اللَّهِ فِي كُلِّ حَالٍ.

غررالحکم 6131.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: سه کار را پیوسته انجام بده، همیشه از حلال استفاده کن و نسبت به خانواده‌ات خوب نیکی کن و در هر حال به یاد خدا باش.

* در این حدیث امیرالمؤمنین علی علیه السلام به دوستان خودشان توصیه فرموده‌اند: که همیشه مراقب باش از حلال خدا استفاده کن و از حرام هر چه هست پرهیز کن! و نسبت به اهل و عیالت خوش رفتار باش و بهترین خوبی‌ها را در حق آن‌ها انجام بده و در هر حال هستی ذکر خدا را فراموش نکن. گمان می‌کنم این سه دستور به هم پیوسته باشند، یعنی کسی که حلال خور باشد می‌تواند ادعا کند من بهترین نوع خدمت و خوبی را در حق خانواده‌ام کرده‌ام. همان‌طور که اگر لقمه حرام و یا هر چیز حرامی را برای اهل و عیالش آورد می‌توان گفت بزرگ‌ترین خیانت را در حق آن‌ها کرده است.

علاوه، کسانی می‌توانند پیوسته به ذکر خدا مشغول باشند که روزی حلال داشته باشند، افراد بی‌موالات و بی‌رعایت از ذکر خدا غافل می‌شوند و یاد خدا را فراموش می‌کنند.

یکی از اولیای خدا⁽¹³⁾ فرمود: لقمه حلال به قدری مؤثر است که اگر انسان حرام‌زاده آن را بخورد کارهای انسان حلال‌زاده می‌کند و لقمه حرام آن قدر خطرناک است که اگر انسان حلال‌زاده آن را بخورد کارهای انسان حرام‌زاده را می‌کند.

قال رسول الله ﷺ :

مَا أَكَلَ عَبْدٌ طَعَامًا أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى مِنْ كَدِّ يَدِهِ وَ مَنْ بَاتَ كَالاً مِنْ عَمَلِهِ
بَاتَ مَغْفُوراً لَهُ.

کنز العمال، 1340.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: محبوب‌ترین طعامی که بنده می‌خورد، نزد خدا آن غذایی است که از دسترنج خودش باشد و هر که یک شب خستگی کار را تحمل کند آمرزیده خواهد شد.

* غذا خوردن برنامه همیشگی و لازمه زندگی در دنیا است. زنده بودن هر موجود زنده‌ای وابسته به تغذیه است و مهم‌ترین شرط تغذیه پاک و پاکیزه بودن غذاهاست، مسلماً همان‌طور که پاکیزگی ظاهری و بهداشتی بودن خوراکی‌ها برای سلامتی جسم انسان بسیار مؤثر و مهم است پاک بودن غذاها از آلودگی‌های باطنی و معنوی از آن مهم‌تر است زیرا روح از جسم بسیار لطیف‌تر و حسّاس‌تر است و با غذاهایی که مثلاً از راه حرام تهیه شده باشد بیمار شده و با بیماری‌های بسیار خطرناک فکر و عقیده و اعمال و اخلاق انسان‌ها فاسد می‌شود.

در بین غذاها سالم‌ترین و لذت‌بخش‌ترین آن‌ها لقمه‌ای است که انسان از دسترنج خودش تهیه کرده و میل می‌کند، راستی چه قدر نشاط آور و

عزت بخش است طبق این روایت دوست داشتنی ترین غذاها همین است، و از آن جا که کسب لقمه حلال نه دهم بندگی و عبادت است خستگی و خواب بعد از آن هم مایه آمرزش گناهان و نزول رحمت حق است.

در حدیث دیگری از رسول خدا ﷺ آمده که فرمودند: عبادت هفتاد جزء است و برترین جزء آن طلب روزی حلال است.⁽¹⁴⁾

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ.

نحل 90.

ترجمه آیه

خدای متعال در قرآن فرموده: خدا به عدل و احسان و صلّه رحم امر می کند و از فحشا و منکرات و تجاوز نهی کرده و شما را موعظه می کند امید است که شما متوجه شوید!

* خدایا دل های ما را تسلیم کلام و پیام آسمانی و موعظه های خودت بفرما! خدای متعال به همگان امر کرده که بر طبق عدل رفتار کنند، به حق خود قانع باشند و به حق دیگران تجاوز نکنند!

به یکدیگر احسان و خوبی کنند و خویشاوندان را با احسان و رفت و آمد مورد محبت قرار دهند.

خدای متعال همگان را از مرتکب شدن فحشاء و منکرات و گناهان و معصیت و ظلم و ستم باز داشته و می فرماید: من شما را موعظه و نصیحت می کنم، امید است که لااقل با موعظه های خدا بیدار شوید و رفتار و کردار و گفتار خویش را اصلاح کنید!

قالَ اللهُ تَعَالَى:

وَأَوْفُوا الْكَيْلَ إِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا بِالْقِسْطِاسِ الْمُسْتَقِيمِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا.

الأسراء 35.

ترجمه آیه

خدای متعال می‌فرماید: وقتی با کیل چیزی خرید و فروش می‌کنید کیل را پُر کنید و با ترازوهای سالم و صحیح اجناس را وزن کنید این برای شما بهتر و خوش عاقبت است.

* سال‌ها است که در بین مردم خرید و فروش رایج و مورد رضایت خریدار و مشتری به نسبت اجناس بعضی با متر و بعضی با کیل و بعضی با ترازو و باسکول و امثال این‌ها معاملات صورت می‌گیرد، اندازه‌های این ابزارها را همه مردم می‌دانند و به آن‌ها رضایت داده‌اند و براساس رضایت هر دو طرف معامله صحیح و حلال است.

اما اگر روزی این ابزارها و میزان‌ها دچار اشکال بشود و به آن‌ها دست برد بزنند و کم و زیاد کنند، هیچ کس با خیال راحت و رضایت خاطر معامله نمی‌کند و تمام بازار معاملات در هم ریخته و باطل و حرام می‌شود و خیانتی در معامله بدتر از این نیست!

خدای متعال در این آیه شریفه آن ابزار و میزان‌های معلوم و مورد رضایت طرفین را تأیید، و فرموده با کیل پر و ترازوهای سالم معامله کنید که این خود مایه خیر و سعادت شماست.

قالَ اللهُ تَعَالَى:

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ * الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ * وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ

المطففين، 1 - 3.

ترجمه آیه

خدای متعال می‌فرماید: وای به حال کم‌فروشان! آنان که هنگام پیمان‌کردن به نفع خودشان پیمان‌ها را پر می‌کنند و هنگام پیمان‌کردن اجناس برای دیگران یا وزن کردن برای دیگران کسر می‌گذارند.

* این چه بیماری است در وجود بعضی از مردم که وقتی برای مردم جنسی را کیل می‌کنند یا وزن می‌نمایند پیوسته در صدد کم گذاشتن و پر نکردن می‌باشند اما وقتی برای خودشان می‌خواهند کیل و یا وزن کنند آن را پُر و چرب می‌کشند؟!

اینان در قرآن به مطففین مشهور و نام‌گذاری شده‌اند یعنی کم‌فروشان. عذابی که به آنان وعده داده شده، «ویل» است ویل نام چاهی است در جهنم که از زمان پرتاب شدن تا رسیدن به انتهای آن هفتاد سال طول می‌کشد. باید بدانیم که خدای متعال نسبت به حق‌الناس دقیق و علیم و حسابرس است.

کم‌فروشان در حقیقت تیشه به ریشه خود می‌زنند و مدت طولانی به هزاران نفر مدیون می‌شوند و هرگز نمی‌توانند آن‌ها را جبران کنند و یا از آن همه جمعیت حلالیت بطلبند و در نتیجه قیامت سخت گرفتار می‌شوند.

قال الإمام علیؑ:

إِصْبِرْ عَلَى مَرَارَةِ الْحَقِّ وَإِيَّاكَ أَنْ تَنْخَدِعَ بِحَلَاوَةِ الْبَاطِلِ.
غُررالحکم

ترجمه حدیث

حضرت علیؑ: بر تلخی حق شکبیا و بردبار باش و مراقب باش فریب شیرینی باطل را نخوردی.

* انسان باید خیرخواه دیگران هم باشد، نه این که همیشه به نفع خودش حرف بزند و کاری بکند!

آری گاهی حق گفتن و یا مطابق حق رفتار کردن ممکن است به صورت ظاهر به ضرر مادی ما تمام بشود، آن جاست که ما در معرض امتحان الهی هستیم که آیا حق را فدای منافع مادی می‌کنیم یا منافع زودگذر و بی‌ارزش مادی را فدای حق می‌کنیم.

مسئلاً گاهی اجرای حق ممکن است به کام انسان تلخ بیاید، و در مقابل باطل و منافع مادی به کام انسان شیرین باشد! در چنین شرایطی امام علیه السلام می‌فرماید پرهیز و مراقب باش و فریب آن شیرینی ظاهری را نخور! که در حقیقت حق شیرین و همیشه باطل باطنش تلخ و ناگوار است!

قال الباقر علیه السلام:

«اصْبِرْ نَفْسَكَ عَلَى الْحَقِّ فَإِنَّهُ مَنْ مَنَعَ شَيْئاً فِي حَقِّ أَعْطَى فِي الْبَاطِلِ مِثْلِيهِ.»

تحف العقول، ص 216.

ترجمه حدیث

امام باقر علیه السلام فرمودند: خودت را بر حق شکبیا قرار ده و (آن را ادا کن) زیرا که هر کس از پرداخت حق خودداری کند دو برابر آن را مجبوراً در باطل هزینه خواهد کرد.

* گاهی برای ما شرایطی پیش می‌آید که مبلغی را باید در یک راهی که حق است هزینه کنیم و مقداری از اموالمان را مثلاً به افراد مستحق و فقیر پرداخت نماییم. مثل زکات و خمس و... این پرداخت امر خدا و حق است و وسیله امتحان و رشد ما است. وسیله برکت و طهارت و پاکی اموال ماست. وسیله

توفیق و نورانیت دل‌های ماست، عده‌ای از بندگان خدا هم در کنار ما بهره‌مند می‌شوند که چه لذت‌بخش است بخشندگی!

اگر چنین توفیقی شد و ما حق را اداء کردیم تمام این آثار خیر را به دنبال خواهد داشت!

اما اگر خدایی ناکرده از پرداختن حق خودداری کردیم خوب است بدانیم که دو برابر آن را در راه باطل مجبور می‌شویم که هزینه کنیم. آفت و خطرهایی بر سر راه ما و اموال ما به وجود می‌آید که هیچ راه نجاتی از آن‌ها نیست. و هزینه کردنش هم هیچ نتیجه خیری ندارد، خدایا پناه بر تو! خدایا ما را مدد کن تا به آن چه فرمان داده‌ای عمل کنیم و دچار این آفت‌ها نشویم!

قال الإمام علي عليه السلام:

الْعَدْلُ رَأْسُ الْإِيمَانِ وَ جَمَاعُ الْإِحْسَانِ وَ أَعْلَى مَرَاتِبِ الْإِيمَانِ.

بحار 83/78.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: رکن اصلی ایمان عدل است که باعث همه خوبی‌ها است و بالاترین درجات ایمان محسوب می‌شود.

* عدل یعنی هر چیزی را در جای خودش قرار دادن، هر حقی را به صاحبش وا گذاشتن، و در همه جا بر میزان و قوانین و مقررات الهی حرکت کردن، حدود مال و جان و عرض و آبروی دیگران را مراعات کردن، عدل یعنی قانون فراگیری که خدای متعال تمام عالم هستی را بر طبق آن استوار ساخته و انسان و جهان را براساس آن اداره می‌کند.

و در نتیجه هر جا برخلاف آن رفتاری بشود آفت ناگواری است که با تمام اسرار هستی ناسازگار است.

کسانی بر چنین راهی حرکت می‌کنند که در بالاترین درجات ایمان به سر می‌برند و از سرآمد ایمان بهره‌مند گشته‌اند. تنها راهی که همه خوبی‌ها را به دنبال خواهد داشت. و افراد و جامعه را از آن بهره‌مند خواهد نمود عدل است. چرا که در سایه عدل همگان با آرامش خاطر و خیالی آسوده به حقوق حقّه خود می‌رسند و هیچ کس از به تاراج رفتن حقش نگرانی ندارد. برکات زمین و آسمان نیز به طور فراوان نازل خواهد شد و قحطی و خشکسالی و بلا و گرفتاری از بین می‌رود و...!

قال الصادق عليه السلام:

لَمَّا سُئِلَ عَنْ صِفَةِ الْعَادِلِ؟ إِذَا غَضَّ طَرْفَهُ عَنِ الْمَحَارِمِ وَ لِسَانَهُ عَنِ الْمَآثِمِ وَ كَفَّهُ عَنِ الْمَظَالِمِ.

تحف العقول 365.

ترجمه حدیث

از حضرت امام صادق عليه السلام در مورد ویژگی‌های عادل پرسیدند فرمود: عادل کسی است که از حرام چشم بپوشد و زبان از گناه حفظ کند و دست از خیانت و ستم برگیرد!

* اما عادل کیست؟!

امام صادق عليه السلام در بیان صفت عادل به سه صفت مهم و اصلی اکتفاء فرموده است.

اول آن که انسان عادل حتی با گوشه چشمش هم به حرام نگاه نمی‌کند بلکه برای همیشه از حرام، هر چه باشد چشم‌پوشی و صرف نظر کرده است، چه کار حرام، چه مال حرام.

دوم این که زبانش را از گناهان خطرناکی که با زبان انجام می‌شود نگه می‌دارد. در روایت آمده که پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فرمودند: بیشتر اهل جهنم کسانی هستند که زبانشان آن‌ها را جهنمی کرده!!؟

برای همه روشن است که زبان مانند حیوان گزنده و درنده‌ای است که اگر او را رها کنی همه را می‌گزد.

سوم این که از هر ظلم و ستمی بر دیگران پرهیز می‌کند با این سه خصلت تمام شخصیت عادل شکل می‌گیرد و هر مؤمنی لااقل باید عادل باشد.

احادیث (4)

قال رسول الله ﷺ :

عَدْلُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سِتِّينَ سَنَةً قِيَامٌ لَيْلُهَا وَصِيَامٌ نَهَارُهَا وَجَوْرٌ سَاعَةٍ فِي حُكْمٍ أَشَدُّ وَأَعْظَمُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ مَعْاصِي سِتِّينَ سَنَةً.
جامع الأخبار ص 435.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: ساعتی عادلانه عمل کردن بهتر است از عبادت شصت سالی که شب‌هایش به نماز و روزهایش با روزه سپری گردد و ساعتی ظلم و ستم کردن در حکمی و قضاوتی سخت‌تر و بزرگ‌تر است نزد خدا از معصیت شصت سال.

* در این حدیث شریف رسول گرامی اسلام ﷺ اهمیت عدل را بیان فرموده که یک ساعت آن بهتر است از شصت سال عبادت! یعنی یک عمر کامل و مفید که همه‌اش انسان در حال نماز و روزه باشد یک طرف و یک ساعت روی عدل رفتار کردن یک طرف باز ارزش آن عدالت ورزی بیشتر و نزد خدا بهتر است. و در مقابل ساعتی جور و ستم کردن در مقام حکم و قضاوت گناهِش نزد خدا بزرگ‌تر است از یک عمر معصیت. ابعاد گسترده عدالت و ابعاد گسترده ظلم و ستم همه جامعه را فرا می‌گیرد، به هر کدام عمل شود می‌تواند همه مردم را تحت تأثیر قرار بدهد.

عدل تولید مثل دارد اتفاقاً ظلم هم تولید مثل دارد و گسترش هر کدام علت اهمیت به آن است. ان شاء الله همه ما در همه کارهایمان عدالت محور و

ظلم ستیز باشیم!

قال الإمام علي عليه السلام:

الإنصافُ يرفعُ الخِلافَ و يُوجبُ الإئتلافَ.

غررالحکم.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: انصاف خلاف‌ها را از بین می‌برد و باعث اتحاد و صمیمیت می‌شود.

* انصاف این است که انسان هر چه برای خودش از خوبی‌ها می‌خواهد و می‌پسندد برای دیگران نیز بخواهد و بپسندد و هر چه برای دیگران یا از دیگران نمی‌پسندد خودش نیز پرهیز کند.

تصور کنید چه قدر روابط صمیمی و انس و الفت برقرار می‌شود! حال اگر دوست داری که همه تو را دوست داشته باشند، به تو احسان و خوبی کنند، تو را اذیت نکنند، مالت را ضایع نکنند، مزاحمت نشوند و...

خوب، خودت نسبت به دیگران همین کارها را بکن. اگر همه با خودشان چنین قراری بگذارند و عمل کنند چه می‌شود؟ دنیایی و زندگی با صفا و پراز مهر و محبت، پر از آرامش و اطمینان، وحدت و یکدلی و... به وجود می‌آید.

اما چه باید کرد! که عده‌ای خودخواه، خودپسند، خودمحور، با تقلب، پارتی، زور و زر و... حق دیگران را ضایع و تنها همه خوبی‌ها و منافع را برای خودشان می‌خواهند و اگر خدایی ناکرده آفت و خطر و مشکلی پیش بیاید، گرانی و صف و ترافیک و بن‌بست و جریمه و... را برای دیگران می‌خواهند.

خلاف‌های کوچک دیگران در نظرشان بزرگ و اشتباهات بزرگ خودشان
اصلاً به چشم نمی‌آید.

عیب کوچک دیگران را دیده و به آن اشاره می‌کنند و از عیب بزرگ و علنی
خود غافلند!!

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى

الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ.

انعام 82.

ترجمه آیه

خدای متعال در قرآن فرموده: آنان که ایمان آورده و ایمان خود را به ظلم و
ستم نیالوده‌اند مسلماً آن‌ها در امان و هدایت شده‌اند.

* خیلی از مردم ادعای هدایت کرده و خود را هدایت شده و بر صراط
مستقیم می‌دانند!

دیگران را سرزنش و توبیخ می‌کنند، از خود ممنونند و از دیگران گله‌مند، به
خود می‌بالند و بر دیگران می‌تازند، خود را عزیز دُرْدانه خدا می‌دانند و دیگران
را ذلیل می‌پندارند!

خود را در امن و امان از عذاب الهی می‌دانند و دیگران را محکوم به جهنم و
غضب می‌پندارند، اما واقعیت چیست؟

واقعیت را قرآن بر ملا کرده که تنها کسانی هدایت یافته‌اند و در قیامت در
امن و امان الهی هستند که ایمانشان آلوده به ظلم و ستم نباشد، در توحید و
خداپرستی خالص باشند.

در حق خدا شرک ورزیدن ظلم است و در حق اولیاء خدا اطاعت نکردن ظلم است. در حق بندگان خدا ضایع کردن حق آن‌ها ظلم است که همه این‌ها به ناخالصی در ایمان به خدا و دین خدا برمی‌گردد!!

قال رسول الله ﷺ :

أَلَا مَنْ ظَلَمَ أَجيراً فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ.

مستدرک الوسایل 508/2.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: آگاه باشید هر کس به اجیر و کارگر خود ظلم کند خداوند او را لعنت کرده و از رحمتش دورش می‌کند.

* انسان‌های کریم و بزرگوار پیوسته سعی دارند که خیر بیشتری به دیگران برسانند و از این که مدیون کسی بشوند سخت می‌ترسند.

این مطلب بیشتر در بین کارگزاران و کارفرمایان با کارگزارانشان پیش می‌آید. کارگران و مزد بگیرانی که مدتی را برای ما کار می‌کنند لازم است کارمزد آن‌ها از قبل معین بشود علاوه بر این مستحب است در پایان کار اندکی هم به عنوان هدیه به مزد آن‌ها اضافه کنیم. این کار باعث خوشحالی آن بنده خدا و رضایت و خشنودی خدای متعال و برکات در کار و کسب ما می‌شود!

اما اگر حق آن‌ها را ضایع کردیم مورد لعنت خدا قرار می‌گیریم و در این عالم هستی چیزی سخت‌تر از این نیست که انسان مورد لعنت خدا قرار گیرد و در نتیجه از رحمت‌های بیکران حضرت حق محروم گردد!

قال رسول الله ﷺ :

مَنْ ظَلَمَ أَجيراً أَحْبَطَ اللَّهُ عَمَلَهُ وَحَرَّمَ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ.

بحار 166/103.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: هر کس به کارگر و اجیر خود ظلم کند و مزدش را نپردازد خدای متعال اعمال صالحش را نابود کرده و بهشت را بر او حرام خواهد کرد.

* واقعاً چه خطرناک است! در پرداخت مزد کارگران و مزدبگیرانی که زحمتی را برای ما کشیده‌اند و کاری کرده‌اند اگر ظلم شود و حق آن‌ها اداء نشود خدای متعال به تلافی این ستم کارهای شایسته ما که باید به خاطر آن‌ها ثواب ببریم و مستحق رحمت خدا شویم همه را محو و نابود می‌کند.

آن قدر این کار پیش خدا زشت و قبیح است و گناه بزرگی حساب می‌شود که صاحبش را از رفتن به بهشت محروم می‌نماید.

البته باید بدانیم که در ردیف اجیران پدران و مادران، معلمان و استادان، پیامبران و امامان و هر کسی که به نوعی در حق ما خدمت کرده و ما به آن‌ها مدیون هستیم، همه و همه بر ما حق دارند و باید حق آن‌ها را اداء کرد و زحمت هر کدام را به تناسب حال خودشان جبران کنیم. ان شاء الله.

قال الإمام علي عليه السلام:

مِنْ ظَلَمَ قُصِمَ عُمُرُهُ وَ دَمَّرَ عَلَيْهِ ظُلْمُهُ.

غررالحکم.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: هر که ستم کند عمرش کوتاه و قطع می‌شود و ظلم و ستم به خودش بر می‌گردد.

* این یک قانون محکم الهی است که ظلم و ستم سرانجام گریبان گیر ستمگران خواهد شد و هیچ ظالمی از دست ظلم‌های خودش در امان نخواهد بود.

زیرا که اساس هستی بر عدل گذاشته شده و همه باید بدانند که خدای متعال فرموده: «إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا» یعنی اگر خوبی کنید به خودتان بازمی‌گردد و اگر بدی کنید نصیب خودتان می‌شود. از مکافات عمل غافل مشو گندم از گندم بروید جو ز جو

یکی از آثار ظلم کوتاه شدن عمر است که خدای متعال به ظالمین تا یک اندازه‌ای مهلت می‌دهد البته همان اندازه هم به ضرر آنها است چرا که فرمود: «ولا تحسبن الذين ظلموا انما نملي لهم خيراً لانفسهم انما نملي لهم ليزدادوا إثماً» «یعنی گمان نبرند ستمگران که ما به آنها مهلت دادیم برایشان خوب است، مهلت داده‌ایم تا جرم‌شان سنگین‌تر شود و گناهانشان بیشتر» تا خوب مستحق عذاب و جهنم دایمی شوند!!

قال الإمام علي عليه السلام:

والله لو أعطيت الأقاليم السبعة بما تحث أفلاكها على أن أعصى الله في نملته
أسلبها جلب شعيرة ما فعلته.

نهج البلاغه خطبه 224.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: به خدا سوگند اگر اقلیم‌های هفت‌گانه با آن چه زیر افلاک آنها است (همه هستی) را به من بدهند تا در برابر، خدا را معصیت کرده و پوست جویی را از دهان مورچه‌ای بگیرم هرگز چنین نخواهم کرد!

* بعضی از مردم با اندک بهانه‌ای حاضر می‌شوند که در حق دیگران ظلم کنند، تا مبادا به خودشان و اموالشان کم‌ترین صدمه‌ای برسد! چنین افرادی هرگز روی سعادت و خوشبختی را نخواهند دید زیرا که پیوسته منافع ما مردم با یکدیگر تداخل می‌کند و باید هر کسی به حق خودش قانع باشد و برای حفظ جان و مال خودش به دیگران لطمه نزند و حق دیگران را پایمال نکند. از کم‌ترین تا بزرگ‌ترین حق مردم همه محترم است و لازم است رعایت شود. ان شاء الله ما پیروان آن شخصیت والا مقامی هستیم که می‌فرماید: اگر همه هستی را به من بدهند و از من بخواهند پوست جوئی را به ناحق از دهان مورچه‌ای بگیرم چنین کاری را نخواهم کرد!!

پوست جو گرفتن از دهان مور کم‌ترین نمونه‌ای است که مثال زده شده، آن هم در مقابل مالکیت تمام عالم هستی!!

مبادا ما به کم‌ترین مبلغی حاضر بشویم نعوذ بالله بزرگ‌ترین گناهان را مرتکب شویم مثل کسانی که برای منافع اندک و بی‌ارزش دنیا براحسی غیبت، تهمت، دروغ، ناسزا، خیانت و ظلم می‌کنند و در عین حال مغرور و غافلند!!

قال الامام علی عليه السلام:

وَاللَّهِ لَإِنْ أُبَيَّتَ عَلَيَّ حَسَكِ السُّعْدَانِ مُسَهَّدًا، أَوْ أُجِرَّ فِي الْأَغْلَالِ مُصَفَّدًا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَلْقَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ظَالِمًا لِبَعْضِ الْعِبَادِ وَغَاصِبًا لَشَيْءٍ مِنَ الْحُطَامِ.

نهج البلاغه خطبه 224.

ترجمه حدیث

حضرت علی عليه السلام فرمودند: به خدا سوگند اگر شب تا به صبح را بر روی خارهای سخت بیابان بیدار به سر برم یا به زنجیر کشیده شوم برای من بهتر

است از این که روز قیامت خدا و رسولش را ملاقات کنم در حالی که به بعضی از بندگان ستمی کرده باشم و یا چیزی از اموال آنها را غصب کرده باشم.

* معمولاً انسان‌ها وقتی دست به ظلم و معصیت می‌زنند که منافع بیشتری می‌خواهند یا رفاه و راحتی و هوی و هوس آنها را به طغیان می‌کشد و یا دچار شرایط سخت و ناگواری می‌شوند!

همه این گونه شرایط امتحانات الهی است که برای بشر پیش می‌آید تا معلوم شود چه کسی در ایمان به خدا و معاد و دین خدا استوار است؟!

قاعدتاً برای همه مردم هر یک از این‌ها چندین بار پیش می‌آید، آن جا بزرگ‌ترین خطر است، کمینگاه شیطان است، پرتگاه هوای نفس است، دو راهی دینداری و بی‌دینی است!

مولای ما امیرالمؤمنین علیه السلام یک موردش را به طور نمونه بیان فرموده که اگر دچار سخت‌ترین شرایط بشوم و شکنجه‌های مختلف، شب و روز بر من وارد بشود برایم گوارتر است از این که دست به گناهی بزنم و خدا و پیامبرش را ملاقات کنم در حالی که نافرمانی کرده باشم و یا در حق کسی ستمی روا داشته باشم، چرا؟ چون امام علیه السلام خوب می‌داند که معصیت و ظلم چه قدر زشت و پلید و دور از انسانیت است!

احادیث (5)

قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم :

مَنْ اقْتَطَعَ مَالَ مُؤْمِنٍ غَضَبًا بغيرِ حَقٍّ لَمْ يَزَلِ اللَّهُ مُعْرِضًا عَنْهُ، مَا قَبِلْنَا لِأَعْمَالِهِ الَّتِي يَعْمَلُهَا مِنَ الْبِرِّ وَالْخَيْرِ لَا يُثَبِّتُهَا فِي حَسَنَاتِهِ حَتَّى يُتُوبَ وَ يَرُدَّ الْمَالَ الَّذِي أَخَذَهُ إِلَى صَاحِبِهِ.

مستدرک الوسایل 89/17.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: هر کس مال مؤمنی را به ناحق تصاحب کند، پیوسته خدا از او روی گردان خواهد بود و نسبت به کارهایی که می‌کند خشمگین است هر چند کارهایش خوب و خیر باشد! کارهایش را جزو حسناتش ثبت نمی‌کند مگر این که توبه کرده و مالی را که به ناحق گرفته به صاحبش بازگرداند!!

* روی گردانی خدا از انسان سخت‌ترین عذاب است، چرا که بشر همیشه با تمام وجود نیازمند لطف و مرحمت الهی است، و اگر خدا از کسی روگردان شد پیوسته در لعنت خدا و دور از رحمت به سر می‌برد و یقیناً دنیا و آخرتش تباه است. و غضب مال دیگران یک گناهی است که باعث چنین عذاب خانمان‌سوزی خواهد شد. و جداً از چنین گناهی باید فرار کرد و به خدا پناه برد، دردی و عذابی سخت‌تر از بی‌خدایی نیست!

بی این و آن به سر شود، بی توبه سر نمی‌شود بی آب و نان به سر شود، بی توبه سر نمی‌شود

امام حسین علیه السلام در دعای عرفه فرمود: ای خدا کسی که تو را دارد چه ندارد و کسی که تو را ندارد چه دارد؟!

غضب مال و حق دیگران انسان را از خدا جدا می‌کند و جدایی از خدا بزرگ‌ترین خسارت و بیچارگی است.

قال رسول الله ﷺ :

- فِي خُطْبَتِهِ فِي حَجَّةِ الْوُدَاعِ - أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ، وَلَا يَحِلُّ
لِمُؤْمِنٍ مَالُ أَخِيهِ إِلَّا مِنْ طَيِّبِ نَفْسِهِ.

بحار ج 13/350/76.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ (در خطبه حجة الوداع) فرمودند: ای مردم! همه اهل ایمان
با یکدیگر برادرند و سزاوار و جایز نیست مؤمنی مال برادر مؤمنش را تصرف
کند مگر با رضایت کامل او.

* در حدیثی امام موسی بن جعفر عنه السلام فرمودند: مؤمن برادر دینی مؤمن دیگر
است (در نتیجه) کسی که به برادرش خیانت کند ملعون است، کسی که برای
برادرش خیرخواهی نکند ملعون است، کسی که خودش را از برادرش مخفی کند
ملعون است، کسی که از برادرش غیبت کند ملعون است.

پس باید مال و جان و آبروی مؤمنین از دست و زبان ما در امان و رضایت
برادران دینی در همه چیز ملاک و منظور باشد.

قال رسول الله ﷺ :

إِنَّ اللَّهَ غَافِرٌ كُلِّ ذَنْبٍ إِلَّا رَجُلٌ إِغْتَصَبَ أُجِيرًا أَوْ مَهْرَ امْرَأَةٍ.

مستدرک الوسایل 508/2.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: خدای متعال همه گناهان را می‌آمرزد مگر کسی
را که مال کارگر و اجیر را غصب کند (حق او را ندهد) و کسی که مهریه زن را
غصب کرده (به او نپردازد).

* حق الناس گناهی است که خدای متعال از آمرزیدن آن خودداری می‌کند
چرا که حق دیگران است و تا آن‌ها راضی نشوند راهی برای آمرزش نیست.

حتی اگر به صورت ظاهر توبه و استغفار کنند، اما حق مردم را ندهند آمرزیده نمی شوند.

گاهی این افراد کارگران و یا کارمندان و مانند این‌ها هستند، گاهی ممکن است از اقوام و خویشان ما باشند، حتی مهریه زنان و همسران که یک بدهی مسلمی به عهده مردان است، و تا هر وقت شده باید بپردازند، مگر این که خود آن‌ها حق‌شان را حلال کنند و نخواهند بگیرند، حقی است که اگر کسی آن را عمداً پرداخت نکند و همسرش راضی نباشد گناهش آمرزیده نمی شود!

قال الصادقُ عليه السلام:

ما بلا الله العبادَ بشيءٍ أشدَّ عليهم من إخراجِ الدرهم.

خصال، ج 1، حدیث 27، باب الواحد.

ترجمه حدیث

حضرت امام صادق علیه السلام فرمودند: خداوند بندگان خود را به هیچ چیزی مثل پول (دادن) امتحان نکرده است.

* علاقه به پول خطرناک است و متأسفانه کم و بیش بسیاری از افراد مبتلا به این مسأله هستند.

سابقاً می گفتند هر که از پُل بگذرد خندان بُود، حالا باید بگوییم هر که از پول بگذرد خندان بُود.

اتفاقاً بزرگان و گذشتگان ما می گفتند پول چرک دست است، هر کسی در خواب آلودگی و کثیفی دید در بیداری به پول تعبیر می شود.

بعضی هم به آتش تعبیر کرده‌اند، در روایات پول را درد خطرناک دین معنی کرده‌اند.

هر جا بتوانی از آن بگذری و حقی را ادا کنی از امتحان پیروز و موفق بیرون آمدی و هر جا به آن دل ببندی و از پرداخت حقوق دیگران خودداری کنی مردود شده‌ای.

باید این را بدانیم که تا از آن نگذری نمی‌توانی به خیر بهتری برسی و تا خود پول را نگه بداری فایده‌ای برای تو ندارد. وقتی آن را رها کردی و دنیا و مال دنیا را مزرعه کسب آخرت و ارزش‌های بلند انسانی قرار دادی آن وقت است که فایده اصلی پول عاید خودت می‌شود.

قالَ اللَّهُ تَعَالَى

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ * فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِن تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُؤُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ *

بقره 278 و 279.

ترجمه آیه

خدای متعال در قرآن فرموده: ای کسانی که ایمان آورده‌اید از (مخالفت فرمان) خدا بپرهیزید و آن چه از (مطالبات) ربا باقی مانده را رها کنید، اگر ایمان دارید * اگر چنین نمی‌کنید بدانید خدا و رسولش، با شما جنگ و پیکار خواهند کرد و اگر توبه کنید (اصل) سرمایه‌های شما از آن شماست. نه ستم می‌کنید و نه بر شما ستم می‌شود.

* یکی از آیات سخت و اخطارهای بزرگ الهی نسبت به ربا، و رباخواری همین آیه شریفه است.

در این آیه شریفه پرهیزکار بودن و مؤمن بودن را مشروط کرده به این که انسان از ربا دوری کند. و الاً شخص رباخوار در حکم محارب با خدای متعال

است و خدای متعال با آنها اعلان جنگ کرده و فرموده خدا و رسول خدا با چنین افرادی در جنگ و محاربه‌اند.

البته اگر توبه کنید و به اصل مال خودتان قانع باشید نه در حق کسی ستم کردی و نه در حق تو ستمی می‌شود!

قال رسول الله ﷺ :

إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ لَعَنَ أَكِلَ الرِّبَا وَمُوكِلَهُ وَكَاتِبَهُ وَشَاهِدِيهِ.

امالی الصدوق 1/346.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: مسلماً خدای عزوجل رباخوار و عامل ربا و نویسنده معامله با ربا و دو شاهد آن معامله ربوی را لعنت کرده است.

* لعنت خدا، یعنی دور شدن افراد لعنت شده از رحمت خدا، رحمت الهی بسیار وسیع و فراگیر است و دنیا و آخرت را پُر کرده است، رحمت‌های مادی، معنوی، عمومی، خصوصی، «وَسِعَتْ رَحْمَتُهُ كُلَّ شَيْءٍ»، رحمتش همه چیز را فرا گرفته، «يَا مَنْ سَبَقَتْ رَحْمَتُهُ غَضَبَهُ» در دعا می‌خوانیم ای خدایی که رحمتش همیشه بر غضبش سبقت دارد!

خدای متعال دوست دارد که همیشه، همه را مورد رحمت قرار بدهد و کسی محکوم لعنت و عذاب او نشود.

اینک باید دید که رباخواری چه گناه بزرگی است که خدای متعال رباخوار و همه همکارانش را از رحمت بیکران خود دور کرده است!

آن چه می‌شود فهمید این است که در رباخواری الف - کاستن از یک گروه و اضافه کردن بی‌حد بر گروه دیگر است، ب - عده‌ای بی‌کار و بی‌عار و

مفت خور می‌شوند و عده‌ای پیوسته باید تلاش کنند تا بتوانند جیب آن‌ها را پرتر کنند!

قال رسول الله ﷺ :

شَرُّ الْكَسْبِ، كَسْبُ الرِّبَا.

امالی الصدوق 1/395.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: فاسدترین کسب، کسب ربا است!

* کسب و کار حلال عبادت است، و کاسب حبیب خدا معرفی شده، در عین حال اگر در کسبی پای ربا در کار آمد آن عبادت تبدیل به بدترین معصیت می‌شود و مایه شر و فساد است با آن که باید مایه خیر و ثواب و برکت باشد.

قال رسول الله ﷺ :

الْآخِذُ وَالْمُعْطَى سَوَاءٌ فِي الرِّبَا.

کنز العمال 9760 - 9784.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: گیرنده و دهنده ربا مساوی هستند.

* بعضی فکر می‌کنند که رباخواری فقط ممنوع و حرام است و ربا دادن مانعی ندارد! این اشتباه محض است اتفاقاً تا ربا دهنده‌ای نباشد رباخواری پیدا نمی‌شود. کارفرمایان و مؤسسات و افرادی که ربا می‌دهند بنیاد فساد و شر ربا را در بین معاملات و داد و ستدهای اقتصادی رواج می‌دهند و بعد از مدتی چنان عادی و طبیعی می‌شود که افراد زیادی با خیال راحت ربا می‌دهند و می‌خورند و با این لقمه‌های ناپاک نسل درست می‌کنند و زندگی را اداره می‌کنند و زن و بچه بی‌گناه‌شان را آلوده به این لقمه‌های حرام می‌کنند!!

خصوصاً مراکزی که مردم آنها را ممکن است الگوی خود قرار بدهند و گمان کنند کار آنها درست و حجت است در حالی که خود آن مؤسسات و صاحب‌اختیاران آنها خوب می‌دانند و اعلان کرده‌اند که ما نتوانستیم این مراکز را از ربا پاک کنیم!!

قال الإمام الباقر عليه السلام :

أَخْبَثُ الْمَكَايِبِ، كَسْبُ الرِّبَا.

الكافي 12/147/5.

ترجمه حدیث

حضرت امام محمد باقر عليه السلام فرمودند: پلیدترین کاسی‌ها کسب ربا است.

* خبیث، یعنی کثیف و آلوده، اگر ما هم مانند امام معصوم عليه السلام باطن این کاسی‌های حرام را می‌توانستیم ببینیم متوجه می‌شدیم که چه قدر پلید و زشت است درآمدهایی که در آن ربا باشد. مؤمنی در راه مشهد پیاده شد قهوه‌خانه غذا بخورد، برخورد کرد به جمعی که سفره شخصی داشتند و کاسه‌ای پر غذا در بین آنها است و می‌خورند، به او تعارف کردند او نگاهی کرد دید کاسه پر از خون است که آنها ترید کرده و می‌خورند، یعنی در آن لحظه خدا چشم بصیرت آن مؤمن را باز کرد و او دید که باطن آن لقمه‌ها خونی است که از مردم در شیشه کرده‌اند، و گرد هم نشسته و باشتهای تمام می‌خورند!!

هر چیزی در این دنیای ما ظاهری دارد و باطنی، و باطن هر چیزی حقیقت آن است، حقیقت ربا و امثال آن بسیار خبیث و پلید است که چشم بصیرت می‌خواهد تا بتوان به آن پی برد!

قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم :

مَنْ أَكَلَ الرِّبَا مَلَأَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ بَطْنَهُ مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ بِقَدْرِ مَا أَكَلَ، وَإِنْ اِكْتَسَبَ مِنْهُ مَالًا لَا يَقْبَلُ اللَّهُ تَعَالَى مِنْهُ شَيْئًا مِنْ عَمَلِهِ، وَلَمْ يَزَلْ فِي لَعْنَةِ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ مَا كَانَ عِنْدَهُ مِنْهُ قِيرَاطٌ.

ثواب الاعمال 1/336/2.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: هر کس ربا بخورد خدای عزوجل شکمش را پر از آتش جهنم می‌کند به همان اندازه که ربا خورده است! و اگر از راه ربا مالی به دست آورده باشد خداوند هیچ یک از اعمالش را نمی‌پذیرد و پیوسته مورد لعنت خدا و ملائکه است تا زمانی که ریالی از آن ربا نزد او باشد!

* در این مسأله خدای متعال اعلان کرده که با هیچ کس تعارف ندارد و رباخواری خوردن آتش جهنم است و اگر از راه ربا مالی به دست آمده باشد باعث می‌شود که کارهای شایسته و یا عبادت افراد پذیرفته درگاه الهی نباشد و از رحمت واسعه حق دور شود و فرشتگان او را مورد لعنت و نفرین قرار دهند.

قال رسول الله ﷺ :

لَيَأْتِينَ عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يَبْقَى مِنْهُمْ أَحَدٌ إِلَّا أَكَلَ الرِّبَا فَإِنْ لَمْ يَأْكُلْهُ أَصَابَهُ مِنْ غُبَارِهِ.

کنز العمال 9763.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: مسلماً زمانی بر مردم می‌آید که همه رباخوار می‌شوند و اگر اصل ربا را بعضی نخورند لااقل غبارش بر آنان می‌نشیند.
* این وضعیت مال زمانی است که مردم با حیل‌های بی‌اساس و ظاهرسازی و سهل‌انگاری، رباخواری را توجیه می‌کنند.

راه سالم ماندن از آلوده شدن به ربا این است که صورت مسأله و نحوه معاملات و داد و ستدها را باید به طور کامل و دقیق هر کسی از مرجع تقلید خودش بپرسد و با خیال راحت خرید و فروش کند و یا وام و سود درآمدها را تنظیم نماید.

اگر صورت مسأله را خوب بدانیم و در مورد آن سؤال کنیم راه صحیح و درست شدن را به ما می آموزند و راه های غلط و باطل را گوشزد می کنند، همه باید به دنبال بهترین و صحیح ترین و شرعی ترین راه برای معاملات و داد و ستدها باشیم تا گرفتار مال حرام و لقمه های فاسد و مفسد نشویم.

یقین بدانید خدای متعال برای رزق همه ما، راه حلال و صحیح قرار داده، و اسفا که شیطان نمی گذارد ما درباره آنها بیندیشیم و تحقیق و بررسی کنیم، طوری وانمود کرده که تنها راه کسب و تجارت و ثروت و روزی همین وضعیت ناپهناجار است!!

احادیث (6)

قال الصادق عليه السلام :

دِرْهَمُ رِبَاً أَعْظَمُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ سَبْعِينَ زَنْبَةً بَدَاتِ مَحْرَمٌ فِي بَيْتِ اللَّهِ الْحَرَامِ.
نورالثقلین 117/295/1.

ترجمه حدیث

حضرت امام جعفر صادق عليه السلام فرمودند: یک درهم ربا نزد خدا گناهش بزرگ تر است از هفتاد زنا با محرم خود در خانه خدا.

* یکی از مقدس ترین و محترم ترین مکان ها در عالم وجود کعبه و خانه خداست که حفظ و احترام او واجب است و یکی از سخت ترین گناهان کبیره عمل منافی عفت زناست، بالاخص نعوذ بالله وقتی کسی با محارم خودش مثل مادر، خواهر و... چنین کاری را بکند! این حدیث می فرماید: یک درهم ربا از هفتاد زنا که کسی با محارم خودش در خانه کعبه انجام دهد نزد خدا گناهش بیشتر و بزرگ تر است!! خدایا پناه بر تو!

قال الإمامُ الرضا عليه السلام :

إِعْلَمْ - يَرْحَمُكَ اللَّهُ - أَنَّ الرِّبَا حَرَامٌ سُحْتٌ مِنَ الْكَبَائِرِ وَ مِمَّا قَدْ وَعَدَ اللَّهُ عَلَيْهِ النَّارَ فَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْهَا، وَ هُوَ مُحْرَمٌ عَلَى لِسَانِ كُلِّ نَبِيٍّ وَ فِي كُلِّ كِتَابٍ.
فقه الرضا 256.

ترجمه حدیث

حضرت امام رضا عليه السلام فرمودند: بدان - خدا ترا رحمت کند - که ربا حرام و نجس است و از گناهان کبیره و بزرگ است و از آن گناهانی است که خداوند

در مورد آن وعده آتش داده است. پناه می‌بریم به خدا از آن آتش! و ربا حرام است طبق بیان همه پیامبران و همه کتاب‌های آسمانی.

* چنین شرایطی استثنایی است که یک کاری در تمام ادیان نزد همه پیامبران ممنوع و حرام باشد و اتفاقاً هر گناهی را هم خدای متعال وعده آتش جهنم نداده است. بلکه بسیاری از گناهان به وسیله شکنجه‌های دیگر صاحبانش عذاب می‌شوند.

زیرا که آتش جهنم بسیار بسیار سخت است. و صاحبان گناهان خاص به آن محکوم می‌شوند و در این حدیث شریف امام عَلَيْهِ السَّلَامُ با کلمه إِعْلَمَ یعنی بدان؛ این مطلب را تصریح کرده که ربا هم بزرگ‌ترین گناه است و هم حرام نزد همه انبیاء و هم عذابش جهنم و آتش خواهد بود! پناه بر خدا از آتش!

قال الإمام علي عَلَيْهِ السَّلَامُ

مَعَاشِرَ النَّاسِ الْفِقْهَ ثُمَّ الْمُنْجَرَ وَاللَّهِ لِلرِّبَا فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ أَخْفَى مِنْ دَيْبِ النَّمْلِ
عَلَى الصَّفَا.

بحار 16/117/103.

ترجمه حدیث

حضرت علی عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمودند: ای مردم اول مسأله و حکم تجارت را یاد بگیرید سپس تجارت کنید به خدا سوگند ربا در این امت از جای پای مورچه بر روی سنگ مخفی‌تر است.

* یاد گرفتن احکام دین مورد نیاز است و برای همگان واجب. و هر کسی به تناسب احتیاجات و مسایل مبتلا به خودش باید احکام را بداند و الا دچار اشتباهات می‌شود و معاملات باطل و حرام انجام می‌دهد و اگر برایش منافی هم داشته باشد برگشتن از راه رفته بسیار سخت است.

و در بعضی موارد لازم است دقت بیشتری بشود چرا که آلوده شدن به گناهی مثل ربا بسیار سخت و بزرگ است و خطرناک.

قال الإمام علي عليه السلام: قال رسول الله ﷺ:

يا عليُّ إنَّ القومَ سيُفتنونَ بأموالِهِمْ وَ... يَسْتَحِلُّونَ حَرَامَهُ بِالشُّبُهَاتِ الكاذِبَةِ وَ الأَهْوَاءِ السَّاهِيَةِ فَيَسْتَحِلُّونَ الخَمْرَ بِالنَّبِيذِ وَ السُّحْتِ بِالْهَدِيَّةِ وَ الرِّبَا بِالبَيْعِ.

نهج البلاغه خ 156.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: رسول خدا ﷺ فرمودند: ای علی، مردم به وسیله اموالشان آزمایش می شوند و... حلال می شمردند حرام خدا را با شبهه‌های دروغ و هوس‌های غفلت‌آمیز و حلال می شمردند شراب را به بهانه کشمش (جوشیده) و حرام و باطل را به بهانه هدیه و ربا را به بهانه خرید و فروش!!

* قرآن درباره انسان می فرماید: «بَلْ يُرِيدُ الْإِنْسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ يَسْئَلُ أَيَّانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» سوره قیامت، آیه

انسان‌ها برای این که راه خود را باز کنند و برای رسیدن به هواهای نفسانی مانعی نداشته باشند حتی قیامت را هم انکار می کنند و می پرسند: قیامت کی خواهد بود؟!

هنگامی که در معرض امتحان قرار می گیرند از راه‌های گوناگون به دنبال فرار و توجیه کارها می گردند تا به هر نحو شده به خواسته و منافع مورد نظرشان برسند.

حرام‌ها را با القاء شبهه و سهل انگاری و غفلت و تغافل و ربا را به بهانه خرید و فروش و عنوان‌های دروغین دیگر بر خود حلال می شمردند!

قال رسول الله ﷺ:

إِيَّاكُمْ وَ الرِّشْوَةَ، فَإِنَّهَا مَحْضُ الْكُفْرِ وَلَا يَشْمُ صَاحِبُ الرِّشْوَةِ رِيحَ الْجَنَّةِ.

بحار ج 12/274/104.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: پرهیزید از رشوه، که رشوه کفر خالص است و

صاحب رشوه بوی بهشت به مشامش نمی‌رسد!

* در بعضی روایات آمده که بوی بهشت آن قدر پُر نفوذ است که تا پانصد

هزار سال فاصله می‌رود.

رشوه آن قدر پلید و زشت است و باعث حق‌کشی می‌شود که مبتلایان به آن

حتی بوی بهشت به مشام‌شان نخواهد رسید. یعنی هزاران هزار سال از رحمت و

بهشت خدا دور می‌شوند و عجیب‌تر این که در این روایت رشوه دادن و و یا

گرفتن را کفر خالص یعنی انکار خدا و نادیده گرفتن حق معرفی فرموده است!

رشوه سدّ راه خدا می‌شود و افراد به جای انجام دادن وظایف خود در قبال

مزد معقول پیوسته در پی زیاده‌خواهی و حق‌کشی هستند تا یار که را خواهد و

میلش به که باشد! تا ببینیم رشوه کی چرب‌تر و پرمایه‌تر است!؟

قال رسول الله ﷺ :

لَعْنَةُ اللَّهِ الرَّاشِيَّ وَالْمُرْتَشِيَّ وَالرَّائِسَ الَّذِي يَمْشِي بَيْنَهُمَا.

کنز العمال 15080.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: خداوند رشوه دهنده و رشوه گیرنده و نیز دلال

میان آن دو را لعنت کرده است!

* اگر کسی به حق خودش قانع باشد و در صدد جلب حق دیگران برای خودش نباشد هرگز احتیاج به دادن یا گرفتن و یا واسطه شدن برای رشوه و امثال آن نمی‌شود.

و مشکل این است که خدای متعال طبق این حدیث چنین افرادی را از رحمت خودش دور کرده و دور شدن از رحمت خدا یکی از بدترین عذاب‌هاست زیرا که در همه حالات زندگی پیوسته ما محتاج رحمت‌های الهی هستیم و بدون رحمت حق زندگی برای ما عذاب سخت و مرگ تدریجی است. و مصیبت وقتی است که زشتی گناهی از بین برود بلکه گاهی دیده می‌شود گناه بزرگی مثل رشوه دادن و یا گرفتن نهادینه و رسمی و گناه علنی شده و هیچکدام از کرده خود پشیمان و شرمنده نیستند. در چنین شرایطی ابلیس جشن می‌گیرد، چرا که گناه را با غرور همراه کرده و توبه‌ای در کار نیست!!

قال رسول الله ﷺ :

يُقَوْمُ الْمُحْتَكِرُ مَكْتُوبٌ بَيْنَ عَيْنَيْهِ: يَا كَافِرُ! تَبَوَّأَ مَقْعَدَكَ مِنَ النَّارِ.

کنز العمال 43958.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: روز قیامت محتکر محشور می‌شود در حالی که میان دو چشمش نوشته شده: ای کافر جایگاهت از آتش پُر خواهد بود.

* در احوالات اولیاء خدا می‌خوانیم که آن‌ها مایحتاج خود و اهل و عیالشان را به فقیر و یتیم و اسیر و سائل می‌دادند. حتی غذای سرسفره، پرده خانه و فرش زیر پایشان را. اما اینک می‌بینیم و می‌شنویم که افراد و گروه‌هایی هستند تحت عنوان تجارت، شرکت‌های تجاری متأسفانه مایحتاج مردم را با بیت‌المال و یا مال خودشان می‌خرند و انبار و احتکار می‌کنند تا گران شود و به

مردم بفروشدند. وای به حال این‌ها که در قیامت به آن‌ها خطاب می‌شود ای کافران، خدای متعال جایگاه شما را پُر از آتش قرار داده! آیا آن‌ها نمی‌دانند چه قدر دل را سوزانده و زندگی‌ها را پاشیده، روابط و ارحام را از یکدیگر گسسته می‌کنند؟! و با گرانی ارزاق زندگی مردم را تباه می‌کنند!؟

قال رسول الله ﷺ :

الْمُحْتَكِرُ مَلْعُونٌ.

بخارج 292/62، کنز العمال 9716.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: محتکر (که مایحتاج مردم را انبار می‌کند تا گران شود) از رحمت خدا دور است.

* در روایت آمده که خدای متعال بعضی افراد را به صورت رحمت آفریده تا برای خلق خیر و برکت داشته باشند و زندگی مردم به وسیله آن‌ها سر و سامان بگیرد. آن‌ها نام‌شان رحمت خداست، دست و زبان‌شان رحمت است، تجارت و کسب‌شان نیز برای مردم رحمت است، اما پناه بر خدا از شرّ افرادی که مایه شرّ و تقمت و عذابند. محتکران چنین افرادی هستند که هم برای خودشان باعث عذابند در دنیا و آخرت و هم باعث مشکلات و سختی‌ها و درد و رنج مردم می‌شوند.

قال رسول الله ﷺ :

لَا يَحْتَكِرُ إِلَّا الْخَوَانُونَ.

کنز العمال 9738.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: احتکار تنها، کار خیانت پیشه‌گان است.

* خدای متعال بندگانی را دوست دارد که خیرخواه خلق باشند، اما کسی که فقط خودخواهی می‌کند محبوب خدا نیست.

در قیامت که هیچ سایه‌ای وجود ندارد اهل خیر زیر سایه لطف و رحمت خدا هستند، اما خیانت‌پیشه‌گان که با احتکار و حبس مایحتاج مردم بدترین شکل ظلم و ستم را نسبت به بازار مسلمین مرتکب می‌شوند، و باعث گرانی، دزدی، غش، فریب و حيله‌گری و... می‌شوند مورد نفرت و غضب و عذاب الهی هستند!!

این‌ها در دنیا پیوسته به مردم خیانت و به خودشان خدمت می‌کنند، اما یقین بدانید هیچ‌کدام سرانجام خوبی نخواهند داشت و تجربه ثابت کرده که افراد خائن ذلیل و خوار و بدبخت می‌شوند!

احتکارگران گاه خوردنی‌های مردم، گاه زمین را احتکار می‌کنند، گاه جلوگیری از راه و فضا و امثال این‌هاست، گاه افرادی با پول‌های بادآورده خانه‌ها و مغازه‌های زیادی خریده و احتکار می‌کنند تا حسابی گران‌قیمت شود و بعد اندک اندک به معرض فروش می‌گذارند و خون ملت را می‌مکنند!!

قال رسول الله ﷺ :

بِئْسَ الْعَبْدُ الْمُحْتَكِرُ، إِنَّ أَرْخَصَ اللَّهُ تَعَالَى الْأَسْعَارَ حَزِينَ، وَإِنْ أَغْلَاهَا اللَّهُ فَرِحَ.

کنز العمال 9715.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: بد بنده‌ای است محتکر، که وقتی خدا قیمت‌ها را

ارزان می‌کند او غصه‌دار می‌شود و اگر گران کند خشنود می‌شود!

* انسان محتکر بر خلاف راه و رسم و سنت خدا عمل می‌کند! و در باطن با خواست خدا مخالفت می‌ورزد و دلگیر می‌شود، خدای متعال ارزانی و فراوانی می‌آورد، محتکر غصه‌دار می‌شود! اگر گرانی بشود او خوشحال می‌شود. سبحان الله بشر چه قدر خودخواه می‌شود، می‌خواهد همه را فدای خودش کند، همه دچار سختی بشوند تا او ثروتمند و در رفاه باشد!!

احادیث (7)

قال رسول الله ﷺ :
الْمُحْتَكِرُ فِي سُوْقِنَا كَالْمُلْحَدِ فِي كِتَابِ اللَّهِ.
کنز العمال 9717.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: محتکر در بازار ما مسلمانان (یعنی آن کس که اجناس عام‌المنفعه را خریده و انبار می‌کند) نزد کتاب خدا مانند ملحد و منکر خداست!

* کتاب خدا سراسر از کمک‌رسانی، احسان، خیرخواهی، عدالت، صلح و صفا، یگانگی، مساوات و برادری می‌گوید. انسان محتکر با این کارش با تمام این ارزش‌ها مبارزه می‌کند و بر خلاف همه این‌ها عمل می‌کند و بازار مسلمانان را از این خیرات و برکات تهی خواهد کرد.

و در نتیجه با شعارهای کتاب خدا در ستیز است و مانند منکرین قرآن رفتار می‌کند!

قال الإمام علي عليه السلام :
كُلُّ مَكْرَةٍ تَضُرُّ بِالنَّاسِ وَ تَغْلِي السُّعْرَ عَلَيْهِمْ فَلَا خَيْرَ فِيهَا.
مستدرک الوسایل ج 13/274/15337.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: هر نقشه و ترفندی که به مردم ضرر بزند و قیمت‌ها را بالا ببرد، هیچ خیر و برکتی در آن نخواهد بود.

* «وَمَكْرُوهَا وَمَكَرَ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ»، دیگران مکر و حيله می‌زنند و خدای متعال هم در مقابل حيله گران، اراده و مکر می‌کند و خدای متعال بهترین مکر کنندگان است.

مکر خدا در راه خنثی کردن نقشه شوم افراد فاسد است و برای رساندن خیر به خلق حيله می‌زند و یقیناً افراد سودجو و فرصت طلب و خودخواه خیری از این حيله‌گری‌ها نخواهند برد و عاقبت به خیر نمی‌شوند. و بهتر است بدانند کار آن‌ها سرانجام خیری ندارد!

قال الإمام علی عليه السلام:

الْإِحْتِكَارُ شِيْمَةُ الْفُجَّارِ.

غررالحکم 607.

ترجمه حدیث

حضرت علی عليه السلام فرمودند: احتکار و حبس اجناسی که عموم مردم به آن محتاجند، روش انسان‌های ستمگر است.

* حبّ دنیا بزرگ‌ترین گناه است. اگر دل را فرا گرفت شخصیت افراد را تغییر می‌دهد و به چیزی جز آمال و آرزوهای طولانی دنیایی خود فکر نمی‌کند. حب دنیا صاحب خود را از ردیف انسان‌های عاقل و متدین خارج می‌کند و او را فاسق و فاجر می‌کند و از هر فرصتی برای کسب منافع شخصی استفاده می‌کند، هر چند به ضرر دیگران تمام شود!

احتکار یکی از آثار حبّ دنیا است و روش کسانی است که به فسق و فجور عادت کرده‌اند و به چیزی جز هوی و هوس خود نمی‌اندیشند.

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:

أَيُّمَا رَجُلٍ إِشْتَرَى طَعَامًا فَحَبَسَهُ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا يُرِيدُ بِهِ غَلَاءَ الْمُسْلِمِينَ، ثُمَّ بَاعَهُ فَتَصَدَّقَ، بِثَمَنِهِ لَمْ يَكُنْ كَفَّارَةً لِمَا صَنَعَ.

أمالی الطوسی 1427/676.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: هر که طعامی را بخرد و چهل روز برای گران شدن آن را نگه دارد تا در بازار مسلمین قیمتش بالا رود سپس آن را بفروشد اگر همه قیمتش را هم صدقه بدهد کفاره این گناهش را پرداخت نکرده است. * از راه معصیت هرگز نمی توان عبادت کرد، صدقه دادن و انجام دادن هر کار خیر دیگری باید از مقدمات صحیح و مقبولی برخوردار باشد، هدف وسیله را توجیه نمی کند. البته اگر همه اموال را صدقه بدهی پذیرفته خدا نیست، مگر این که از راه حلال و درست کسب کرده باشی. «إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ»، در این آیه شریفه خدای متعال می فرماید فقط و فقط اعمال شایسته از افراد پرهیزکار قبول می شود. افراد لایبالی هر چه کار خیر انجام بدهند نزد خدا ارزشی ندارد.

هر عمل صالحی برای قبول شدن حداقل سه شرط لازم دارد،

1- ولایت، 2- تقوی 3- اخلاص.

قال رسول الله ﷺ :

يُحْشَرُ الْحَكَارُونَ وَ قَتَلَةَ الْأَنْفُسِ إِلَى جَهَنَّمَ فِي دَرَجَةٍ.

کنز العمال 9739.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: احتکار کنندگان در روز قیامت در زمره قاتلین محشور و با آنان در یک درجه اند.

* یکی از گناهانی که انسان را محکوم به آتش همیشگی جهنم می‌کند قتل و کشتن مؤمن است، «مَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاءُهُ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا»، هر کسی مؤمنی را عمداً بکشد مجازاتش جهنم همیشگی است.

پناه بر خدا در این حدیث شریف پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ احتکار کنندگان را در ردیف قاتلین معرفی می‌کند و می‌فرماید: هم درجه قاتلین محشور و وارد جهنم می‌شوند!

شاید علتش این باشد که احتکار مشکلاتی به بار می‌آورد که گناهش کمتر از قتل نیست.

قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ :

مَنْ جَمَعَ طَعَامًا يَتَرَبَّصُ بِهِ الْغَلَاءُ أَرْبَعِينَ يَوْمًا فَقَدْ بَرِيَءَ مِنَ اللَّهِ وَبَرِيَءَ اللَّهُ مِنْهُ.

بحار 262/62.

ترجمه حدیث

رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمودند: هر که خوراکی‌های (مردم) را جمع کرده و تا چهل روز منتظر گران شدن آن باشد مسلماً از خدا بیزار شده و خدا هم از او بیزار است!

* یکی از بدترین عذاب‌ها برای بشر این است خدای متعال از او بیزار باشد! که در نتیجه او هم از خدا بیزار می‌شود! نعوذ باللّٰه پناه بر خدا! از چنین بلایی!

خدای متعال اطعام، اکرام، احسان و... دوست دارد. افراد محتکر بر خلاف راه و روش خدا عمل می‌کنند و بر خلاف دین خدا عمل می‌کنند. و این همان بیزاری از خداست و پیوسته خدا از افرادی که بی‌خیر و مانع خیرند اعلان بیزاری کرده است.

قال رسول الله ﷺ :
مَنْ أَقَالَ مُسْلِمًا أَقَالَ اللَّهَ عَثْرَتَهُ.

سنن أبي داوود، 274/3.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: هر که معامله مسلمانی را (که از خرید یا فروش پشیمان شده) صرف نظر کند، (پس بگیرد) خداوند لغزش او را صرف نظر می‌کند.
* خرید و فروش مبارک است و خیر و برکت دارد وقتی که با رضایت خاطر هر دو طرف معامله انجام بگیرد و طرفین از معامله خرسند باشند. اگر یک طرف پشیمان شد و از خرید یا فروش جنسی دل نگران بود، طرف مقابل خوب است که معامله را فسخ کند و بر هم زدن آن را بپذیرد، ولو قانوناً حقی نداشته باشد تا نارضایتی در بین نباشد و یقیناً خدای متعال به خاطر این کار خیر، در دنیا و آخرت عوض آن را در او خواهد داد.

قال الصادق عليه السلام :

أَيُّمَا مُسْلِمٍ أَقَالَ مُسْلِمًا بَيَعَ نَدَامَةً أَقَالَهُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ عَثْرَتَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

وسائل الشیعه ج 4/287/12.

ترجمه حدیث

حضرت امام صادق علیه السلام فرمودند: هر مسلمانی (برادر) مسلمان خود را در معامله‌ای که پشیمان شده ببخشد (و بر هم زدن معامله را بپذیرد) خدای عزوجل نیز در قیامت از لغزش‌های او می‌گذرد.

* یکی از وعده‌های الهی این است که در قیامت با ما همان‌طور رفتار می‌کند که ما با دیگران رفتار می‌کنیم، هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ، یقیناً پاداش خوبی جز خوبی چیز دیگری نیست. و اقاله کردن معامله‌ای که یک طرف آن

پشیمان شده است خود احسانی است که می‌توان به وسیله آن خود را مستحق لطف خدا کنیم!

قال الإمام علي عليه السلام:

... وَقَدْ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ بَيْعِ الْمُضْطَرِّينَ.

نهج البلاغه، کلمه 468.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: رسول خدا ﷺ می‌فرماید از معامله با افرادی که در خرید و یا فروش مضطر و ناچار و درمانده‌اند پرهیز کنید! (زیرا او از راه ناچاری اقدام به معامله کرده است)

* کسی که از روی اکراه و اجبار شرایط دست به خرید یا فروش متاعی می‌زند دلش پیوسته به دنبال مالش می‌تپد و رضایت و اطمینان خاطر لازم را ندارد و چنین معامله‌ای مورد نهی است، و برای هیچ یک از طرفین گوارا و بابرکت نخواهد بود.

قال رسول الله ﷺ:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُحِبُّ سَمْحَ الْبَيْعِ، سَمْحَ الشَّرَاءِ، سَمْحَ الْقَضَاءِ.

کنز العمال 9426.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: مسلماً خدای تعالی، کسی که در خرید و فروش و حکم کردن سهل و آسان عمل می‌کند را دوست دارد!

* در هیچ یک از کارهای دنیایی سخت‌گیری خوب نیست چرا که اصل دنیا یک تفریح موقت و یک گذرگاه است هر چه آسان بگیریم بهتر است و متقابلاً برای ما آسان خواهند گرفت.

بعضی در خرید، بعضی در فروش و بعضی در قضاوت چنان سخت می‌گیرند و ساعت‌ها چگونه می‌زنند و تردید می‌کنند و استخاره و استشاره دارند که همه را خسته می‌کنند، اتفاقاً راه رونق و رواج و پیشرفت را بر خود می‌بندند. و حال آن که خدای متعال کسانی را دوست دارد که پیوسته بر دیگران آسان می‌گیرند.

قال رسول الله ﷺ :

يا علي، لا تُماكِسْ في أربعةِ أشياء: في شراءِ الأضحيةِ، وَ الكفنِ، وَ النِّسَمَةِ، وَ الكرىِ إلى مَكَّةِ.

الخصال 103/245.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: ای علی عليه السلام در خریدن چهار چیز سرسختی نکن (به اصطلاح چانه زن) در خریدن قربانی، کفن، غلام، کرایه برای رفتن به مکه. *

در معاملات پیوسته مشتریان در صدد ارزان‌تر خریدن و فروشنده‌ها معمولاً در صدد کسب منافع بیشتری هستند، ای کاش هر دو به مقصد و هدف بهتر و والاتری فکر می‌کردند. مثلاً مشتری به این فکر می‌بود که به فروشنده ضرری وارد نشود و فروشنده هم به این فکر می‌بود که در حق خریدار ستم نکند، جنس خوب و بی‌تقلب را با سودی عادلانه با آرامش خاطر ردوبدل می‌کردند؛ اما چون این وضعیت نیست اینک هر دو در مورد جلب منافع خویش می‌باشند، چانه‌زنی رسم روزانه شده است. حضرت می‌فرماید لا اقل در خریدن این چهار چیز که همه به نوعی عمل صالح و عبادت‌اند از سرسختی کردن پرهیزید، چرا که هر دینار و درهمی در این راه نزد خدا محفوظ و شما مأجور خواهید بود!

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّهُ
كَانَ مَسْئُولًا.

اسراء 34.

ترجمه آیه:

خدای متعال در قرآن فرموده: به مال یتیم نزدیک نشوید مگر به نحوی که
برای آن‌ها بهتر باشد تا وقتی که عاقل و بالغ شوند و به عهد و پیمان خود
وفادار باشید چرا که از عهد و پیمان در قیامت سؤال می‌شود.

* عهد و پیمان با دیگران نزد همه ملت‌های مختلف جهان از دیر زمان
تاکنون محترم و واجب‌الوفا است و در دین مقدس اسلام هم برای آن حریم و
حرمت قایل شده‌اند و برای همه وفاء به آن را واجب کرده‌اند و انبیاء و اولیاء
الهی پیوسته نسبت به عهد و پیمان‌ها حتی عهد و پیمان‌هایی که با کفار بسته
می‌شد وفادار بودن و همه امت را به چنین امری سفارش کرده‌اند.

در سخت‌ترین شرایط انسان باید نسبت به عهد و پیمانی که بسته وفادار
باشد، در جنگ و صلح، در خرسندی و ناخرسندی، در فقر و غنی، در سلامت
و بیماری و... این واجبی است که مانند نماز در قیامت از آن سؤال می‌کنند.

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ.

المائدة 1.

ترجمه آیه

خدای متعال در قرآن فرموده: ای کسانی که ایمان آورده‌اید به عهد و پیمان و
قراردادهای تان باید وفا کنید.

* این آیه شریفه نیز شاهد دیگری است که در دین مقدس اسلام نسبت به وفاء به عهد و پیمان‌ها بسیار تأکید و سفارش شده و شخص مسلمان و مؤمن به امر خدای متعال باید نسبت به عقود و پیمان‌ها وفادار باشند. یعنی هر چه لازمه آن عهد و عقدهاست انجام بدهند، و در بین راه از تعهدات خویش سرکشی نکنند، اگر وظیفه‌ای است انجام دهند، اگر مالی است پرداخت کنند و اگر رعایتی است به کار بندند و....

احادیث (8)

قال رسول الله ﷺ :

لا دين لمن لا عهد له.

بحار ج 198/72.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: کسی که به عهد و پیمان وفادار نباشد، دین ندارد!
* بعضی از دستورات دینی آن قدر اهمیّت دارد که بزرگان دین فرموده‌اند رعایت نکردن آن بی‌دینی است.

شاید یک حکمت و علتش این باشد که عهد و پیمان دایره بسیار وسیعی پیدا می‌کند و اگر مردم بر سر عهد و پیمان وفادار نباشند، نظام اجتماعی مردم بر هم ریخته می‌شود و به اصطلاح سنگ روی سنگ قرار نمی‌گیرد.

تصور کنید اگر هیچ کس به تعهدات خود ملتزم نباشد و همه بی‌رعایت بشوند در اندک زمانی چه بر سر مردم می‌آید. آیا دنیا و آخرت و دین همه خراب و تباه نمی‌شوند؟!

قال رسول الله ﷺ :

مَنْ عَامَلَ النَّاسَ فَلَمْ يَظْلِمِهِمْ وَ حَدَّثَهُمْ فَلَمْ يَكْذِبْهُمْ وَ وَعَدَهُمْ فَلَمْ يَخْلِفْهُمْ فَهُوَ
مَمَّنْ كَمَلَتْ مَرْوَتُهُ وَ ظَهَرَتْ عِدَالَتُهُ وَ وَجَبَتْ إِخْوَانُهُ وَ حُرِّمَتْ غَيْبَتُهُ.

خصال ص 208 ج 28.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: هر که با مردم معامله کند اما به آن‌ها ظلم نکند، با آن‌ها گفت‌وگو کند اما دروغ نگوید و با آن‌ها وعده کند و تخلف نکند پس او از کسانی است که مروّت و جوان‌مردیش کامل و عدالتش آشکار است و برادری کردن با چنین کسی واجب و غیبتش حرام است.

* شخص با مروّت کیست؟ عادل کیست؟ با چه کسانی برادری و رفاقت کنیم؟ غیبت چه کسانی حرام است؟

جواب هر چهار سؤال در حدیث آمده است: کسی که وقتی با مردم داد و ستدی دارد در حق آن‌ها ظلم نمی‌کند، اجحاف و خیانت نمی‌کند، وقتی با مردم گفت‌وگو می‌کند دروغ نمی‌گوید و وقتی به آن‌ها وعده می‌دهد خلف وعده نمی‌کند.

چنین انسانی مروّتش کامل است و عدالتش آشکار، رفاقت با او واجب و غیبتش حرام است.

قال رسول الله ﷺ :

الْعِدَّةُ دَيْنٌ، وَيْلٌ لِمَنْ وَعَدَ ثُمَّ أَخْلَفَ، وَيْلٌ لِمَنْ وَعَدَ ثُمَّ أَخْلَفَ، وَيْلٌ لِمَنْ وَعَدَ
ثُمَّ أَخْلَفَ.

کنز العمال 1041.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: وعده یک نوع بدهکاری است و وای بر کسی که وعده بدهد و سپس خلف وعده کند، وای بر او، وای بر او.

* ویل نام چاهی است در جهنم و در فارسی می‌گوییم وای، خلاف وعده کردن گناهی است. در این حدیث سه مرتبه فرموده‌اند وای بر کسی که خلف وعده کند، ویل بر آن کسی که خلف وعده کند.

قال الإمام علي عليه السلام:

لا تعدنَّ عِدَّةً لا تتقُّ منْ نفسِكِ بِإنْجَازِها.

غررالحکم.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: هرگز به کسی وعده‌ای که اطمینانی از خود نسبت به وفای آن ندارید، ندهید.

* در روایت آمده که مؤمن تا زمانی که وعده نداده حرّ و آزاد است اما وقتی وعده داد در گرو قرار می‌گیرد پس بهتر است وعده‌هایی که به وفاء آن اطمینان نداریم را متعهد نشویم.

وعده ندادن جرم نیست، وفا نکردن جرم سنگینی است نمی‌دانم چرا بعضی نمی‌توانند واقعیت را ابراز کنند و همان اول بگویند نمی‌توانم، بدون آن که پشتوانه‌ای داشته باشند به این و آن وعده‌های سرگردان می‌دهند و بعد در وقت وفا دچار هیجان و هراس و دروغ‌گویی می‌شوند!

قال رسول الله ﷺ:

عِدَّةُ الْمُؤْمِنِ نَذْرٌ لا كَفَّارَةَ لَهُ.

بحار 96/75.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: وعده مؤمن نذری است که هیچ کفاره‌ای ندارد
(جز وفا کردن به آن).

* وقتی انسان وعده می‌دهد یک دل یا چندین دل و چشم را منتظر و امیدوار می‌کند، پیوسته در انتظارند تا ما به وعده‌ای که داده‌ایم وفا کنیم.
این اخلاق خدایی است که هرگز هیچ وعده‌ای را خلاف نمی‌کند و امیدواران به وعده را ناامید نمی‌کند. مؤمن باید اخلاق خدایی داشته باشد و به وعده‌اش وفا کند.

نذر به چیزی می‌گویند که ما بر خودمان واجب کرده‌ایم و خدا هم تصدیق نموده و انجامش لازم شده است.

قال الصادق عليه السلام:

إِنَّ اللَّهَ جَعَلَ لِلشَّرِّ أَقْفَالاً وَ جَعَلَ مَفَاتِيحَ تِلْكَ الْأَقْفَالِ الشَّرَابَ وَ شَرُّ مِنْ
الشَّرَابِ الْكُذِبُ.

وسایل 263/17.

ترجمه حدیث

حضرت امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند: مسلماً خدا برای همه بدی‌ها قفل‌هایی قرار داده و کلید آن‌ها را شراب قرار داده و بدتر از شراب دروغ است.
* ارتباط بین گناهان خود یک حکمتی است که هر کسی از آن مطلع نیست! بعضی از گناهان مانند میکروب سرطانی کارخانه تولید گناه می‌باشند و حالت ریشه دارند، ام‌الفسادند. دروغ مادر و ریشه گناهان دیگر است و با دروغ گفتن راه همه گناهان به روی انسان باز می‌شود، خواه و ناخواه در پی دروغ گفتن گناهان دیگر یکی پس از دیگری می‌آیند و انسان را بیچاره و آلوده می‌کنند!

کلید همه شرارت‌ها شراب‌خواری است، در روایتی از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمودند: اگر یک قطره شراب در میان چاه آبی بیفتد و از آب آن چاه یک صحرا را سیراب کند، اگر گله گوسفندی از آن صحرا عبور کند من از گوشت آن گله گوسفند نمی‌خوردم!!

اینک توجه فرمایید که چه قدر شراب می‌تواند خطرناک باشد، باز هم امام صادق علیه السلام می‌فرماید دروغ از شراب‌خواری بدتر است!

قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم :

يا مَعْشَرَ التُّجَّارِ، إِنَّ التُّجَّارَ يُبْعَثُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فُجَّارًا، إِلَّا مَنْ اتَّقَى اللَّهَ وَبَرَّ وَصَدَّقَ.

کنز العمال 9437.

ترجمه حدیث

رسول خدا صلى الله عليه وآله وسلم فرمودند: ای جماعت و گروه تجار، همه تاجران در روز قیامت فاجر محشور می‌شوند الا کسانی که پرهیزکار و نیکوکار و راست گفتار باشند.

* بعضی از شغل‌ها به گونه‌ای تنظیم شده که پیوسته انسان باید با مردم گفت‌وگو، داد و ستد، وعده و عهد داشته باشد، در نتیجه بیش از دیگران در معرض دروغ، اشتباه‌کاری، خلف وعده و... می‌باشد. اگر انسان خودش را متعهد به صدق و راستی نکند پایان کار به جای تاجر، فاجر می‌شود!

قال الصادق علیه السلام :

ثَلَاثَةٌ يُدْخِلُهُمُ اللَّهُ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ: إِمَامٌ عَادِلٌ، وَ تاجرٌ صَدُوقٌ، وَ شَيْخٌ أَفْنَى عُمْرُهُ فِي طَاعَةِ اللَّهِ.

بحار 32/98/103.

ترجمه حدیث

حضرت امام جعفر صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمودند: سه کس را خداوند بدون حساب وارد بهشت می‌کند: پیشوای عادل، تاجر راستگو و با صداقت، پیرمردی که عمرش را در پیروی از خدا صرف کرده باشد.

* خوشا به حال آن مردان خدا که این دنیا آن‌ها را نتوانست فریب بدهد، با یک زندگی سالم، سعادت دنیا و آخرت را به دست آوردند!

اگر امامت و پیشوایی داشتند به عدالت رفتار کردند، اگر به تجارت مشغول شدند، با صدق و راستی و درستی رفتار کردند و از دروغ و خیانت دوری نمودند، و اگر به پیری افتادند، عمری را نیز در راه اطاعت و پیروی دستورات الهی صرف کردند.

خدای متعال با این‌ها چگونه رفتار می‌کند؟

طبق این حدیث هر سه گروه بدون حساب و گرفتاری‌های قیامت وارد بهشت می‌شوند! گوارای وجودشان باد.

قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ :

التَّاجِرُ الْأَمِينُ الصَّدُوقُ الْمُسْلِمُ مَعَ الشُّهَدَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

کنز العمال 9216.

ترجمه حدیث

رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فرمودند: تاجر امانت‌دار که خیانت نکند و راستگو باشد و مسلمان، در روز قیامت با شهداء خواهد بود.

* در بین مؤمنین و مؤمناتی که از دنیا می‌روند عزیزترین همه شهداء هستند و در قیامت خدای متعال مقام آن‌ها را برتر از همه قرار داده است.

اما غیر از مجاهدین در صحنه نبرد و شهادت جسم انسان کارهایی در این دنیا هست که اگر انجام دهیم ما را در ردیف شهدا قلمداد می‌کنند، تاجر مسلمانی که امانت‌دار است و از هر گونه خیانت و دروغی پرهیز می‌کند، کارش عبادت و مجاهده است و عمرش را در این راه صرف کرده وقتی از دنیا رفت در ردیف شهدا است.

قال رسول الله ﷺ :

التَّاجِرُ الصَّدُوقُ الْأَمِينُ مَعَ النَّبِيِّينَ وَالصَّدِيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ.

الدر المنثور 495/2.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: تاجر راستگوی امین همراه انبیاء و صدیقین و شهداء خواهد بود.

* سبحان الله از این حدیث، می‌گوید: تاجر راستگویی که خیانت نمی‌کند، با انبیاء و صدیقین و شهداء همراه خواهد شد!؟

این سه گروه انبیاء، صدیقین و شهداء در تمام آیات و روایات به عنوان محترم‌ترین گروه‌ها نزد خدا شمرده شده‌اند، و تاجر امین با این‌ها خواهد بود. زیرا که با آن‌ها سنخیت و شباهت پیدا کرده است. آن سه گروه پیوسته خیرخواه خلق، امین دین خدا در بین مردم و مجاهد فی سبیل الله هستند. تاجر راستگوی امین هم چنین آثاری در اجتماع دارد. باعث خیر و رحمت برای مردم است، سرمشق دیگران و الگوی آیندگان است و با هوای نفس و حب دنیا و حرص دنیا مبارزه می‌کند.

قال رسول الله ﷺ :

مَنْ غَشَّ مُسْلِمًا فِي شِرَاءٍ أَوْ بَيْعٍ فَلَيْسَ مِنَّا وَ يُحْشَرُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ الْيَهُودِ لِأَنَّهُمْ
أَغَشُّوا الْخَلْقَ لِلْمُسْلِمِينَ.

امالی الصدوق 349.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: هر کس در معامله با مسلمان خیانت و تقلب کند
از ما نیست و روز قیامت با یهود محشور می‌شود زیرا که یهودیان خیانت
کارترین مردم در مورد مسلمانانند.

* از دیرزمان گروهی که در این دنیا در حق مسلمانان پیوسته خیانت
می‌کردند، و در جنگ و صلح در حق آنها نیرنگ‌بازی و حيله‌گیری داشته، و
دارند، قوم یهود می‌باشند؛ و در قرآن از این‌ها به عنوان دشمنان سرسخت
مسلمین یاد شده که هرگز دست از دشمنی با مسلمانان بر نمی‌دارند، مگر آن که
مسلمانان بروند یهودی بشوند و دین باطل آنها را بپذیرند!!

در این حدیث شریف افراد خیانت‌پیشه در حق مسلمین را در شمار یهودیان
قلمداد کرده زیرا که آنها نیز کار یهود را انجام می‌دهند. و در روایتی صریحاً
رسول خدا ﷺ فرمودند: جزء مسلمانان نیست کسی که نسبت به مسلمین
حيله و نیرنگ بزند.

قال الإمام علي عليه السلام:

شرُّ النَّاسِ مَنْ يَغْشَى النَّاسَ.

غررالحکم 5677.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: بدترین افراد کسی است که مردم را فریب داده و
تقلب و غش با آنها معامله کند.

* راستی بدترین مردم نزد خدا چه کسانی هستند! بزرگ‌ترین افتخار هر کسی این است که نزد خدا عزیز و محبوب باشد.

خدای متعال وقتی عده‌ای را در قرآن تعریف می‌کند نهایتاً به آن‌ها اظهار محبت و دوستی می‌کند و پیام می‌دهد که من این افراد را دوست دارم، یا این افراد نزد من گرامی‌ترین هستند، مانند متقین که سه مرتبه در قرآن فرموده: «إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ»، یعنی بدانید (مسلماً خدا پرهیزکاران را دوست دارد)، و فرموده: «إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ»، (گرامی‌ترین و محترم‌ترین شما نزد خدا با تقوی‌ترین شماست).

پناه بر خدای تعالی که عده‌ای بدترین مردم معرفی شده‌اند! چه کسانی؟ آنان که در تعامل و داد و ستد با مردم خیانت و تقلب و نیرنگ بازی می‌کنند!!

احادیث (9)

قال الإمام علي عليه السلام :
الغُشُوشُ لِسَانُهُ حُلُوهٌ وَقَلْبُهُ مُرٌّ.

غررالحکم 1575.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: متقلب زبانش شیرین اما دلش تلخ است!
* چرب زبانی و شیرین بیانی یکی از علائم افراد متقلب دغل باز است که سعی می کنند با بکار گرفتن حرف های گرم و گیرا وعده های دور و نزدیک طرف مقابل را فریب بدهند. اتفاقاً این حربه مؤثر واقع می شود، و معمولاً مردم به ظاهر افراد نگاه می کنند و سخنان آنها را ملاک قرار می دهند. خدای متعال بصیرت و آگاهی نصیب فرماید تا بدانیم که دل های افراد متقلب چقدر تلخ و زشت است.

قال رسول الله ﷺ :
مَنْ غَشَّ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ نَزَعَ اللَّهُ عَنْهُ بَرَكَهَ رِزْقِهِ وَ أَفْسَدَ عَلَيْهِ مَعِيشَتَهُ وَ وَكَلَهُ إِلَى نَفْسِهِ.

بحار 20/365/76.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: هر که نسبت به برادر مسلمان خود خیانت و تقلب کند خدا برکت روزیش را از او برمی دارد و زندگیش را تباه می کند و او را به خودش واگذار می کند.

* در این حدیث آقا رسول الله ﷺ فرموده‌اند: افراد متقلّب که به برادران مسلمان خود احترام نمی‌کنند و حق آن‌ها را رعایت نمی‌کنند خدای متعال که بر هر کار قادر و از احوال همه آگاه و نسبت به مؤمنین مهربان است، چنین افرادی را به خودشان واگذار نموده و برکت را از روزی‌شان برداشته و زندگی‌شان را بر هم می‌زند.

بسیاری از اوقات که گرفتاری‌ها ما را محاصره می‌کنند! نمی‌دانیم علت چیست؟

قرآن می‌فرماید: «ما اصابکم من مصیبة فبما کسبت ایدکم و یعفو عن کثیر».

یعنی هر چه مصیبت به شما می‌رسد به خاطر کارهایی است که انجام می‌دهید (گناهانی که از شما صادر می‌شود) در حالی که خدای متعال بسیاری از آن‌ها را نادیده گرفته و می‌بخشد!!

قال الامام علی عليه السلام:

مِنْ عَلامَةِ الشُّقاءِ غَشُّ الصِّديقِ.

غررالحکم 9297.

ترجمه حدیث

حضرت علی عليه السلام فرمودند: یکی از علایم بدبختی تقلّب کردن در حق دوست و رفیق است.

* صدیق به دوست صمیمی گفته می‌شود، وای بر کسی که آن قدر فریب دنیا را خورده که حتی به نزدیک‌ترین دوستانش که صددرصد به او اطمینان کرده‌اند نیز رحم نمی‌کند و در مقام داد و ستد و رفت و آمدها یک رنگ و یک دل نیست. حضرت می‌فرماید: این علامت سیه روزی و بدبختی است.

قالَ الكاظمُ عليه السلامُ:

إِنَّ الْبَيْعَ فِي الضَّلَالِ غِشٌّ وَالْغِشُّ لَا يَحِلُّ.

من لا يحضره الفقيه، ج 3، ص 271.

ترجمه حدیث

حضرت امام کاظم علیه السلام فرمودند: یعنی معامله کردن در سایه تقلب است چون باعث می شود مشتری جنس را خوب نبیند و معامله تقلبی حلال نمی باشد.
* آن قدر مسأله حساس است که در مقام خرید و فروش اجناس امام علیه السلام می فرماید: در تاریکی معامله صحیح نیست چرا که خریدار نمی تواند زشت و زیبایی و عیب و کمال جنس را تشخیص بدهد و این نوعی غش در معامله می شود و باطل و حرام است.

متأسفانه گاهی ما به دست خودمان سایه و سرپوشی درست کرده و نمی گذاریم مشتری با اطلاع کافی خرید کند و گاه با روغن کاری و ظاهر سازی و چراغ های رنگارنگ اجناس کم ارزش را جلوه می دهیم تا مشتریان فریفته شده و آن ها را خریداری کنند! خیلی فاصله است بین این حدیث با عمل کرد ما!

قالَ اللهُ تَعَالَى

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ.

الأَنْفَالُ 27.

ترجمه آیه

خدای متعال در قرآن فرموده: ای کسانی که ایمان آورده اید به خدا و رسول خدا خیانت نکنید (احکام خدا و رسولش را رعایت کنید) و در امانت هایتان خیانت نکنید در حالی که می دانید.

* خیانت در امانت بر خلاف دین خدا و رسول خدا و گناه بزرگی است، گاهی مال مردم، گاهی آبروی مردم، گاهی اسرار مردم، گاه عیوب مردم، گاه نوامیس مردم و گاه دین مردم نزد ما امانت است!

دستور صریح و روشن خداست که به امانت‌ها نباید خیانت شود. تمام ادیان آسمانی، تمام پیامبران الهی، تمام اولیاء و خوبان خدا بلکه تمام عقل‌های سالم همه انسان‌ها می‌گویند خیانت در امانت محکوم است. خیانت در امانت‌های مردم خیانت به خدا و رسول خداست.

چرا؟ زیرا که تمام افرادی که به ما اعتماد کرده‌اند و نزد ما امانتی دارند به اعتبار این که ما رعایت خدا و دین خدا را می‌کنیم، رعایت فرمان رسول خدا را می‌کنیم و به آن‌ها خیانت نمی‌کنیم اطمینان کرده‌اند، با خیانت در امانت‌ها معلوم می‌شود ما پنهان از صاحبان امانت اما در محضر خدا و رسول خدا که پیوسته شاهد ما هستند به آنان خیانت کرده و حرمت خدا و رسول خدا و حق بندگان خدا را رعایت نکرده‌ایم، پناه بر خدا از چنین گناه بزرگی!!

قال الإمام علی عليه السلام:

إِذَا ظَهَرَتِ الْخِيَانَاتُ إِرْتَفَعَتِ الْبَرَكَاتُ.

غررالحکم.

ترجمه حدیث

حضرت علی عليه السلام فرمودند: زمانی که خیانت زیاد و علنی می‌شود برکت‌ها از بین می‌روند.

* برکت یعنی فایده‌های زیادی که اموال می‌توان داشته باشند و کارهای دنیایی و آخرتی انسان را به خوبی اداره کنند و به اصطلاح استفاده بهینه داشته باشند و آفت و خطر و ضایعات برای آن‌ها پیش نیاید!

و در زمین و آسمان خدای متعال نیز نعمت‌هایی قرار داده که می‌توانند مایه خیر و سعادت و خوشبختی باشند و می‌توانند خطرآفرین و حادثه‌ساز و مرگبار باشند، مثلاً باران تبدیل به سیل شود، باد تبدیل به توفان گردد، تگرگ‌های درشت ببارد و همه محصولات را از بین ببرد! زمین رانش و زلزله پیدا کند و خشک و کویر و نمکزار شود. این‌ها وقتی می‌شوند که ما خیانت‌ها و ظلم و ستم در حق یکدیگر را رواج بدهیم و از اجحاف و گران‌فروشی و غش در معامله پرهیز نکنیم، آن وقت هم اموالمان استفاده لازم را به ما نمی‌رسانند و هم آفت‌ها و خطرهای زمینی و آسمانی نعمت‌ها را تبدیل به نعمت و عذاب می‌کنند!!

قال الإمام علي عليه السلام:

رَأْسُ النِّفَاقِ الْخِيَانَةُ، رَأْسُ الْكُفْرِ الْخِيَانَةُ.

غررالحکم 5227 - 5260.

ترجمه حدیث

حضرت علی عليه السلام فرمودند: سرآمد نفاق و دورویی خیانت است و سرآمد کفر

نیز خیانت است!!

* خیانت ممکن است گاهی در حق مال و جان و آبرو یا نوامیس مردم باشد گاهی در حق خدا و رسول و اولیاء خدا و گاهی در حق دین خدا و احکام الهی.

در این روایت می‌فرماید که ریشه نفاق یعنی دو رویی و بی‌ایمانی خیانت است و ریشه کفر و انکار خدا و دین خدا نیز خیانت است.

و می‌توان گفت که خیانت به دیگران بزرگ‌ترین جلوه کفر و نفاق است!

قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم:

أَرْبَعٌ لَا تَدْخُلُ بَيْنَنَا وَاحِدَةً مِنْهُنَّ إِلَّا خَرِبَ وَ لَمْ يَعْمُرْ بِالْبِرَّةِ: الْخِيَانَةُ، وَالسَّرِقَةُ،
وَشَرْبُ الْخَمْرِ، وَالزُّنَا.

امالی الصدوق 13/325.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: چهار چیز است که هر کدام از آنها وارد خانه‌ای
شود آن را خراب می‌کند، و هیچ برکتی در آن نمی‌باشد، خیانت، دزدی، شراب
نوشیدن و زنا کردن.

* آبادی و صفای هر خانه‌ای به برکت‌ها و الطاف الهی است. خانه‌ای که در
آن خیانت باشد، یعنی اهل آن خانه به یکدیگر و یا در حق مردم و در حق خدا
و دین خدا خیانت بکنند خراب می‌شود یعنی آن لطف و رحمت‌ها قطع می‌شود و
آسایش و آرامش از دست می‌رود.

هم چنین اگر در خانه‌ای دزدی باشد و یا شراب‌خواری و یا زنا و اعمال
منافی عفت باشد این خانه خراب خواهد شد.

آسایش و راحتی، رشد و کمال، همه و همه می‌روند و به جای آنها
کینه‌توزی، داد و فریاد، درد و رنج، غم و غصه، فراق و جدایی، فلاکت و
بدبختی همه و همه می‌آیند.

قال الصادق عليه السلام:

ثَلَاثَةٌ لَا عُذْرَ لِأَحَدٍ فِيهَا، أَدَاءُ الْأَمَانَةِ إِلَى الْبِرِّ وَالْفَاجِرِ وَالْوَفَاءُ بِالْعَهْدِ لِلْبِرِّ وَالْ
الْفَاجِرِ، وَبِرُّ الْوَالِدَيْنِ بَرِّينَ كَانَا أَوْ فَاجِرَيْنِ.

کافی 5 / 132.

ترجمه حدیث

حضرت امام جعفر صادق ع فرمودند: سه مطلب است که هیچ کس در ترک آنها رخصتی ندارد، اداء امانت به خوب و بد مردم، وفاء به عهد نسبت به خوب و بد مردم، و خوبی نسبت به پدر و مادر خواه آنها خوب باشند یا بد باشند!

* بعضی از دستورات از جامعیت خاصی برخوردارند و در هر مکان و زمان و شرایطی نافذ، و راه گریز ندارند مانند این سه قانون:

- 1 - اداء امانت، یعنی سالم و سروقت و کامل بازگرداندن امانت‌ها هر چه باشد و به هر که باشد.
- 2 - وفاء به عهد و پیمان به طور کامل و دقیق هر چه باشد با هر که باشد.
- 3 - احسان و خوبی بر پدر و مادر، چه پدر و مادر خوب یا پدر و مادر بدی باشند.

تنها چیزی که می‌شود از این سه قانون منها کرد کارهایی است که بر خلاف شرع مقدس باشد و الا هیچ راه گریز دیگری ندارند.

قال رسول الله ص :

أَقْرَبُكُمْ غَدًا مِنِّي فِي الْمَوْقِفِ أَصْدَقُكُمْ لِلْحَدِيثِ وَأَدَاكُمْ لِلْأَمَانَةِ وَأَوْفَاكُمْ بِالْعَهْدِ وَأَحْسَنُكُمْ خُلُقًا وَأَقْرَبُكُمْ مِنَ النَّاسِ.

بحار ج 94/75.

ترجمه حدیث

رسول خدا ص فرمودند: فردای قیامت در ایستگاه قیامت نزدیک‌ترین شما به من راستگوترین شماست و آنان که از همه در اداء امانت و وفاء به عهد و پیمان پشیمان‌ترین و آنان که خوش‌اخلاق‌تر، و نزدیک‌ترین شما به مردم‌اند!

* چه قدر حدیث زیبا و دلربایی است. آقا رسول الله ص وعده داده که در قیامت هر که می‌خواهد از همه به من نزدیک‌تر باشد.

- 1 - در راستگویی باید سرآمد همگان باشد مانند حضرت اباذر(ره).
 - 2 - در امانت‌داری بر دیگران سبقت گیرد.
- امام سجّاد علیه السلام فرمودند: اگر شمشیری که با آن پدرم را شهید کردند نزد من به امانت بگذارند سالم به صاحبش باز می‌گردانم.
- 3 - از دیگران نسبت به عهد و پیمان وفادارتر باشد
 - 4 - از همگان در همه جا خوش‌اخلاق‌تر باشد، یعنی صفات نیکو، کردار نیکو داشته باشد.
 - 5 - نسبت به مردم از همه مهربان‌تر و خیرخواه‌تر باشد، از آن‌ها دل‌جویی و تفقد و همدردی داشته باشد.

قال الصادق علیه السلام:

مَنْ اسْتَوْجَرَ عَلَى عَمَلٍ فَاَفْسَدَهُ وَ اسْتَهْلَكَهُ ضَمِنَ.

مستدرک الوسایل 16039/37/14.

ترجمه حدیث

حضرت امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند: هر که اجیر شود برای کاری و آن کار را خراب کند و از بین ببرد، ضامن است (و باید خسارت بدهد).

* از این حدیث معلوم می‌شود اگر کسی در انجام وظیفه‌ای که به عهده گرفته کوتاهی کند و در نتیجه خسارتی وارد شود، مدیون و مسؤول خواهد بود و کم توجهی و غفلت کردن در انجام کارها بهانه پذیرفته‌ای نیست.

البته اگر کسی فراموش کند یا مطلبی را متوجه نباشد و نداند و خسارتی خود به خود وارد شود آن گاه می‌شود گفت که مدیون و مسؤول نیست.

قال رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم:

احادیث (10)

عَلَى الْيَدِ مَا أَخَذَتْ حَتَّى تُؤَدِّيَهُ.

مستدرک الوسائل 20819/88/17.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: هر دستی که مالی به آن سپرده می‌شود، ضامن است تا به صاحبش برساند.

* در هر صورت انسان باید مانند مالِ خودش بلکه بهتر و دقیق‌تر از اموال و امانت‌های دیگران مراقبت کند چرا که اجازه نداریم ما بیهوده مال خودمان یا مال دیگران را تلف کنیم.

و اگر مالی از دیگران برداشتیم مدیون و مسؤول هستیم تا وقتی که سالم و کامل به صاحبش برگردانیم.

حتی اگر مثلاً چیزی در بین راه و کوچه پیدا کردی که مالیت دارد و دست زدی باید آن را ببری و مدت یک سال در نزدیک‌ترین مسجد محل اعلان کنی که اگر صاحبش پیدا شد چه بهتر و الاً باید آن چیز را از طرف صاحبش صدقه بدهی!

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى

فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي أُؤْتِمِنَ أَمَانَتَهُ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ.

البقرة 283.

ترجمه آیه

خدای متعال در قرآن فرموده: هنگامی که بعضی از شما دیگری را امین شمرده و امانتی نزد او می‌گذارد پس باید امانت را به صاحبش مسلماً برگرداند و در این رابطه تقوای الهی را رعایت کند.

* یکی از شرایط کامل شدن تقوی امانت‌داری است، حفظ امانت‌های دیگران است. کسی که نسبت به نگهداری امانت مردم بی‌توجهی کند علامت کم تقوایی یا بی‌تقوایی او است.

قال رسول الله ﷺ :

نَفْسُ الْمُؤْمِنِ مُعَلَّقَةٌ مَا كَانَ عَلَيْهِ دَيْنٌ.

المعجم الصغير، ج 2، ص 133.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: روح مؤمن (در برزخ) گرفتار و در قید و بند است تا وقتی که دین و بدهکاری دارد.

* حق مردم چیزی نیست که با توبه کردن آمرزیده شود باید آن را ادا کنیم تا صاحب حق بر ما حلال کند و الا تا روز قیامت در گرو آن دین خواهیم بود و قیامت هم در میزان عمل باید پاسخ‌گوی حق دیگران باشیم. هر انسانی در گرو حق و دین است، «کل نفس بما کسبت رهین»، هر کسی در گرو کارهای خودش می‌باشد.

قال رسول الله ﷺ :

يَاكُمُ وَالِدَيْنِ، فَإِنَّهُ هُمُّ بِاللَّيْلِ وَ ذُلُّ بِالنَّهَارِ.

البحار 4/141/103.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: بر شما باد که از قرض کردن دوری کنید چرا که قرض شبها مایه غصه و روزها مایه ذلت و خواری است.

* منطق انبیاء و اولیا این است که تا می شود انسان از قرض و بدهی به دیگران خود را حفظ کند و مدیون مردم نباشد. چرا که اگر هیچ عارضه ای نداشته باشد لا اقل مایه غم و غصه و خفت و خواری است.

البته قرض الحسنه گرفتن در جایی که لازم باشد و چاره ای نباشد یک روش پذیرفته شده نزد خدا و اولیاء خداست. امام صادق علیه السلام فرمودند: جدّم رسول خدا ﷺ از دنیا رفت در حالی که بدهکاری داشت، همچنین علی علیه السلام و امام حسن و امام حسین علیهما السلام. (15)

قال رسول الله ﷺ :

أَصْنَافٌ لَا يُسْتَجَابُ لَهُمْ، مِنْهُمْ مَنْ أَدَانَ رَجُلًا دَيْنًا إِلَى أَجَلٍ فَلَمْ يَكْتُبْ عَلَيْهِ كِتَابًا وَ لَمْ يَشْهَدْ عَلَيْهِ شُهودًا.

البحار ج 1/301/104.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: بعضی افرادند که دعایشان مستجاب نمی شود من جمله کسی که قرض الحسنه ای بدهد برای مدت معینی اما آن را ننویسد و شاهدهی بر آن نگیرد.

* بعضی از کارها به نظر ساده می رسد، اما پیش خدای متعال بزرگ و مهم است او خیر و صلاح انسان و جهان را می داند لازم دانسته که برادران ایمانی در داد و ستدها سند مکتوب کنند یا شاهد بگیرند تا از مشکلات بعدی، فتنه ها، قطع رحم ها و بر هم خوردن دوستی ها و ... در امان باشند.

در سوره بقره آیه 282 فرموده:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدَيْنٍ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ.»

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، هنگامی که در بین خودتان قرض‌الحسنه‌ای ردّ و بدل می‌کنید تا یک زمان مشخص حتماً آن را بنویسید.

قال الصادق عليه السلام:

السُّرَاقُ ثَلَاثَةٌ: مَانِعُ الزَّكَاةِ وَ مُسْتَحِلُّ مَهْرِ النِّسَاءِ وَ كَذَلِكَ مَنْ اسْتَدَانَ دَيْنًا لَمْ يَنْوِ قَضَاءَهُ.

وسایل 522/18.

ترجمه حدیث

حضرت امام جعفر صادق عليه السلام فرمودند: دزدان سه دسته‌اند: آنان که زکات نمی‌دهند و آنان که مهریه زن‌ها را بر خود حلال کرده و نمی‌پردازند و هم چنین کسانی که قرض می‌کنند و نیت بازپرداختش را ندارند.

* آنان که زکوة نمی‌دهند از بیت‌المال می‌دزدند که مال عدّه زیادی از فقرا است. آنان که مهریه زنان را پرداخت نمی‌کنند لطمه به کانون گرم و باصفا و حلال خانواده می‌زنند و نظام ارزشمند آن را بر هم می‌ریزند و دیگران را هم به هول و هراس می‌اندازند. کار در آینده برای آنان سخت‌تر می‌شود!

و آنان که دیون خود را ادا نمی‌کنند به حکم خدا خیانت کرده‌اند خدای متعال مردم را تشویق فرموده که به یکدیگر قرض‌الحسنه بدهند و از خیرات و برکات آن بهره‌مند شوند و پاداش‌های دنیوی و اخروی دریافت کنند.

با چنین تخلفاتی راه این خیر بسته می‌شود و کسانی که تاکنون قرض‌الحسنه می‌دادند از این به بعد از ترس آن که مالشان از بین برود این کار خیر را ترک می‌کنند و زمینه مشکلات، دروغ و دغل‌ها و... فراهم می‌شود.

قال الله تعالى

مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ وَلَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ.

حدید 11.

ترجمه آیه

خدای متعال در قرآن فرموده: کیست آن کس که به خدا وامی نیکو دهد تا
برایش دو چندان گرداند و برای او نیز پاداش خوبی باشد.

* از آیه شریفه استفاده می‌شود که قرض الحسنه دادن به مؤمنین در حکم
قرض دادن به خدای متعال است، که در آن صورت هم اجر دنیوی دارد که
مالش را خدا زیاد می‌کند و هم از پاداش کریمانه خدا در آخرت برخوردار
می‌شود.

قال الإمام علی عليه السلام :

كَثْرَةُ الدِّينِ تُصَيِّرُ الصَّادِقَ كَاذِبًا وَالْمُنْجِزَ مُخْلِفًا.

غررالحکم 7105.

ترجمه حدیث

حضرت علی عليه السلام فرمودند: وقتی قرض زیاد شد، آدم راستگو را دروغگو و
خوش وعده را به خلاف وادار می‌کند!

* حتی الامکان باید سعی کنیم خرجمان به اندازه دخل باشد، هزینه به اندازه
درآمد تنظیم شود.

امام باقر عليه السلام فرمودند تمام کمال انسان در سه چیز است صبر و بردباری در
مشکلات و مصائب، فهم و درک درست دین خدا، و تنظیم امورات زندگی دنیا.
در غیر این صورت مجبور می‌شویم بیش از حد قرض کنیم و نتوانیم به موقع
آن‌ها را پرداخت نماییم و قهراً به دروغ و خلف وعده آلوده گردیم.

آمال و آرزوهای طولانی، هوی و هوس و تجملات و فخرفروشی و
خودنمایی انسان‌ها را وادار می‌کند که از هر جا شده قرض کنند و این هوس‌ها

را سر و سامان بدهند و هر چه زودتر به همه چیز برسند اما، خیلی زود به بن بست گرفتار شده و سرشکسته و درمانده می شوند!!

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى

وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ.

بقره 280.

ترجمه آیه

خدای متعال در قرآن فرموده: و اگر بدهکارتان تنگدست باشد پس تا (هنگام) گشایش، مهلتی (به او بدهید) و (اگر به راستی قدرت پرداخت ندارد) بخشیدن آن برای شما بهتر است، اگر بدانید.

* یکی از آداب قرض الحسنه این است که وقتی بدهکار نتوانست به موقع قرضش را اداء کند صبر کنیم تا توان و تمکنی برایش حاصل شود.

یکی از حکمت‌های قرض الحسنه دادن و گرفتن حفظ آبروی افراد است، بی صبری کردن در هنگام دریافت سبب ناراحتی و مشکلات و آبروریزی می‌شود، و اصل حکمت قرض الحسنه زیر سؤال می‌رود.

امام صادق ع فرمودند: بر حذر باشید از فشار آوردن بر برادران دینی در مقام طلبکاری، زیرا جدّم رسول خدا ص نهی کرد از این کار و فرمود: نباید مسلمان چنین کاری کند و هر بستانکاری که طرف خود را مهلت دهد، روزی که سایه‌ای (پناهی) غیر از سایه خدا نیست او در سایه (پناه) خدا است.

رسول الله ص در ضمن حدیثی فرمودند: هم چنان که حلال نیست با وجود قدرت بر پرداخت در پرداختن مال مردم سهل انگاری کردن، حلال نیست بر بستانکار فشار آوردن!⁽¹⁶⁾

قال رسول الله ص:

مَنْ أَقْرَضَ مُؤْمِنًا قَرْضًا يَنْتَظِرُ بِهِ مَيْسُورَهُ كَانَ مَالُهُ فِي زَكَاةٍ، وَكَانَ هُوَ فِي صَلَاةٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ حَتَّى تُؤَدِّيَهُ إِلَيْهِ.

ثواب الاعمال 166.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: هر که به مؤمنی قرض بدهد و منتظر شود تا او بتواند بازپرداخت کند، مانند آن است که مالش را به زکات داده باشد و پیوسته فرشتگان بر او درود می‌فرستند تا آن مؤمن بتواند بازپرداخت نماید.

* هر کس هر جا برای خدا حکمی از احکام الهی را بر گردن می‌گیرد و به پای آن صبر می‌کند، خدای متعال «لا یضیع اجر المحسنین» اجر و پاداش نیکوکاران را ضایع نمی‌کند.

تا مدتی که به خاطر خدا به پای بدهکار خودت صبر می‌کنی مانند آن است که مالت را بابت زکات داده‌ای به فقرا و فرشتگان بر تو درود می‌فرستند.

قالَ اللهُ تَعَالَى

... وَ مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا، وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَ مَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ...

الطلاق 3.

ترجمه آیه

خدای متعال در قرآن فرموده: و هر کس نسبت به (دستورات) خدا اهل رعایت و پرهیزکاری باشد، خدا راه‌هایی (از مشکلات) را برایش فراهم می‌کند و از جایی که گمان ندارد برایش روزی می‌رساند و هر کس بر خدا توکل کند خداوند او را کفایت خواهد کرد.

* خدایا توفیق و معرفتی عطا کن تا ما بتوانیم وعده‌های تو را باور کنیم؛ چرا که هیچ کس مانند تو صادق الوعد نیست. تو هیچ‌گونه وعده‌ای را تخلف نکرده و نمی‌کنی، و یقیناً آن‌چه را فرموده‌ای دقیق و درست است. در این آیه شریفه خدای متعال وعده قطعی داده که هر کس پرهیزکار باشد، یعنی امر ونهی خدا را اطاعت کند خداوند در کار او گشایش قرار داده و از راه‌هایی که حتی گمانش را نمی‌کرد به او روزی می‌دهد، و این قاعده کلی و حتمی است که هر کس بر خدا اعتماد و توکل کند، خداوند او را کفایت خواهد کرد و محتاج خلق نخواهد شد.

قال الإمام علیؑ:

لا يَجِدُ عَبْدٌ طَعْمَ الْإِيمَانِ حَتَّى يَعْلَمَ إِنَّمَا أَصَابَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَهُ وَإِنَّ مَا أَخْطَأَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَهُ، وَإِنَّ الضَّارَّ النَّافِعَ هُوَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ.

بحار 154/70.

ترجمه حدیث

حضرت علیؑ فرمودند: هیچ بنده‌ای مزه ایمان را نمی‌چشد مگر برسد به جایی که علم داشته باشد که آن چه از (بلا یا نعمت) به او رسیده قطعی بوده و مسلماً می‌رسیده و آن چه به او نرسیده قطعاً نمی‌رسیده و بداند که نفع و ضررها به دست خداست (و آن چه رسیده و نرسیده همه به اذن و قدرت الهی بوده و هست).

* ایمان به خدا طعم بسیار شیرین و لذت‌بخشی دارد، اما وقتی این طعم را می‌چشیم که معرفتی حاصل شده باشد، و بدانیم که همه کارها به دست خداست، و ما هیچ کاره‌ایم. اگر بدانیم که آن چه باید برسد طبق تقسیمات و مقدرات خدا حتماً و بدون شک خواهد رسید، و آن چه نباید برسد یقیناً نخواهد رسید، و

تمام ضررها و منفعتها به دست خداست، شاهرگ‌های اصلی تمامی خلقت و جهان هستی به دست خداست، و تنها قسمت اندکی از آن به دست بشر داده شده و آن هم با این همه قید و شرط و....

آن وقت است که دل به خدا و عطای او می‌بندیم، و از غصّه دنیا آسوده شده و غم رفته‌ها و نیامده‌ها را نمی‌خوریم، و خلاصه از شر و شور دنیا راحت می‌شویم، و لذّت ایمان به خدا را در کام خود احساس می‌کنیم.

شرابی تلخ می‌خواهم که مردافکن بود زورش که تا لختی بیاسایم ز دنیا و شر و شورش

احادیث (11)

قال رسول الله ﷺ :

لَوْ أَنَّكُمْ تَتَوَكَّلُونَ عَلَى اللَّهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ لَرَزَقَكُمْ كَمَا يَرْزُقُ الطَّيْرَ تَغْدُو خِمَاصًا وَ
تُرُوحُ بَطَانًا.

کنز العمال 5684.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: اگر بر خدا توکل کنید چنان که باید، حتماً خدای متعال همان طور که رزق پرندگان را می‌رساند، صبح گرسنه بیرون می‌روند و شب سیر برمی‌گردند، رزق شما را هم خواهد رساند!

* امثال پرندگان، چرندگان، ماهیان دریا و... زیادند که در تمام عمر اندوخته‌ای جز توکل بر خدا ندارند و با این سرمایه زندگی می‌کنند. سرمایه اعتماد و توکل بر خالق هستی که رزق را شخصاً به عهده گرفته و فرموده: «ما مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا». هیچ جنبنده‌ای نیست مگر این که روزیش به عهده من است. ما هم اگر بر خدا توکل کنیم این قدر غصه روزی خودمان و اهل و عیالمان را نخوریم و با این غصه‌های بی‌اساس زندگی را بر همه تلخ نکنیم، بلکه در عوض به شکر و عبادت و صفا و صمیمیت با همگان مشغول باشیم. خدای متعال بر سر وعده خود هست و روزی حلال و طیب را مقدر می‌فرماید. از ما حرکت سالم از او برکات کافی.

قال رسول الله ﷺ :

مَنْ انْقَطَعَ إِلَى اللَّهِ كَفَاهُ اللَّهُ كُلَّ مَوْنَةٍ وَمَنْ انْقَطَعَ إِلَى الدُّنْيَا وَكَلَهُ اللَّهُ إِلَيْهَا.

بحار 178/77.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: هر کس از دیگران قطع طمع کرده و تنها به خدا تکیه کند خداوند همه مخارج او را کفایت می‌کند و هر که به دنیا امید ببندد خداوند او را به دنیا وا می‌گذارد.

* شرک ورزیدن به خدا، گناه بسیار بزرگی است و در قرآن خدای متعال از آن به عنوان بزرگ‌ترین ظلم نام برده و فرموده که این گناه آمرزیده نمی‌شود مگر کسی از شک برگردد و توبه کند.

باید بدانیم که همیشه شرک به این نیست که ما به دو یا سه خدا عقیده داشته باشیم، بلکه شرک ورزیدن به خدا معانی و نمونه‌های زیادی دارد از آن جمله این که انسان باید در کارهایش به خدا توکل و اعتماد نماید و به فضل و رحمت و لطف او امیدوار باشد اما اگر خدا را فراموش کرده، دل از او بریده و به غیر خدا دل ببندد این خودش شرک ورزیدن به خداست. و در چنین شرایطی خداوند او را به بدترین عذاب دچار می‌کند یعنی او را به حال خودش واگذار نموده و به آن امید پوچ می‌سپارد. این عذاب نامش خذلان است و از بدترین عذاب‌ها است.

بعضی هم به دنیا تکیه می‌کنند، و از دنیا و زر و زیور دنیا امید سعادت و نجات دارند، خدا هم آن‌ها را به دنیایشان واگذار می‌کند و صبح و شام ما می‌بینیم که دنیا با دلدادگانش چگونه عمل می‌کند. همه با سر و پای شکسته و با حسرت و اندوه بی‌فایده از بن بست دنیا برمی‌گردند!!

قال رسول الله ﷺ :

مَنْ تَفَاقَرَ إِفْتَقَرَ.

هزار حدیث از پیامبر اعظم.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: هر کسی خود را به فقیری بزند، فقیر می‌شود.
* بعضی از مردم عادت کرده‌اند که در گفتار و کردارشان فقیرانه عمل کنند؛
مثلاً پیوسته سخن از نداری، قرض، درماندگی به زبان جاری می‌کنند. حتی
زمانی که در جیب و منزل و بانک هم اندوخته دارد باز این حرف‌ها را می‌زنند،
و در رفتارشان هم فقیرانه رفتار می‌کنند. این‌ها باید بدانند که اولاً یک عمر از
ترس فقر، فقیر زندگی خواهند کرد، ثانیاً چنین افرادی اصولاً فقیر می‌شوند. چرا
که به جای شکر و ذکر نعمت‌های الهی دائماً در گله‌مندی حرف زده‌اند، و در
مصرف نعمت‌های الهی هم بخل ورزیده‌اند، نه خود خورده و نه به دیگران
می‌دهند. و این حالت خود سبب فقر و تنگدستی می‌شود! و انسان منفور خدا و
خلق خدا خواهد شد!

قال الصادق عليه السلام:

إِنَّ فِيمَا نَزَلَ بِهِ الْوَحْيُ مِنَ السَّمَاءِ: لَوْ أَنَّ لِابْنِ آدَمَ وَادِيَيْنِ يَسِيلَانِ ذَهَبًا وَفِضَّةً
لَا بُتَغَى إِلَيْهِمَا ثَالِثًا!
يَابْنَ آدَمَ إِنَّمَا بَطْنُكَ بَحْرٌ مِنَ الْبُحُورِ وَوَادٍ مِنَ الْأُودِيَةِ لَا يَمْلَأُهُ شَيْءٌ إِلَّا
الْتُّرَابُ.

من لا يحضره الفقيه 418/4.

ترجمه حدیث

حضرت امام صادق عليه السلام فرمودند: در بین آن چه از آسمان نازل شده این
است که: اگر فرزند آدم دو بیابان طلا و نقره داشته باشد که مانند سیل جاری
باشند باز در جست‌وجوی بیابان سوئی از طلا و نقره است!

ای فرزند آدم! شکم تو را که دریایی است از دریاها و بیابانی است از بیابان‌ها تنها خاک سیر و قانع می‌کند!

* چه قدر خوب است که انسان خودش را بشناسد و بداند که این نفس آن قدر نسبت به دنیا حریص است که هیچ وقت نمی‌گوید بس است. حضرت علی علیه السلام فرمودند: کسی که خودش را نشناسد هیچ چیز دیگر را نمی‌شناسد. «الْجَاهِلُ بِنَفْسِهِ جَاهِلٌ بِكُلِّ شَيْءٍ» (غررالحکم) راه شناخت نفس راهنمایی گرفتن از فرمایشات خدا و فرستادگان خداست، خدایی که ما را آفریده خوب می‌داند که این انسان در هر مسیری که خودش را رها کند، و تحت تعلیم و تربیت قرار نگیرد طغیان و سرکشی می‌کند، در جمع کردن مال و ثروت دنیا آن قدر اشتها دارد که هر چه به او بدهند باز چشمش به دنبال بقیه آن می‌گردد. تنها وقتی سیر می‌شود که خاک گور او را در بر بگیرد چرا که آن وقت متوجه می‌شود که دنیا و ثروت دنیا همه سایه موقت، و سرمایه کوتاه مدت و سلطنت زایلی بود که اینک در دست دیگران و بعد از مدتی باز به جمع دیگری واگذار می‌شود.

ای کاش بشر قبل از رفتن به خانه قبر این حقیقت را خوب بفهمد و این قدر خودش را اسیر و فدای دنیای بی‌وفا نکند.

قال الإمام علي عليه السلام:

أَصْلُ الشَّرِّ الطَّمَعُ وَالشَّرُّ أَسُّ كُلِّ شَرٍّ وَالْعِفَّةُ أَسُّ كُلِّ خَيْرٍ.

غررالحکم.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: ریشه هوسرانی طمع است و هوسرانی اساس همه بدی‌هاست و عفت و خودداری از هوس اساس همه خوبی‌هاست.

* در این کلام حکمت‌آمیز حضرت حقایقی را بیان کرده که کمتر کسی می‌تواند چنین موشکافی کند و اسرار نهان انسان‌ها را آشکار سازد!
چرا انسان‌ها هوسران می‌شوند؟ به خاطر این که میل و رغبت بی‌جا و بی‌مورد خود را نسبت به مال و ناموس دیگران مهار نمی‌کنند.

اگر انسان هوسران شد چه می‌شود؟

هوی و هوس انسان اندازه ندارد، حالت سیری ندارد، خسته می‌شود، درمانده می‌شود، اما سیر نمی‌شود. هم شعبه‌های زیادی دارد و هم عرض و طول زیادی! و اگر از چهارچوب احکام و دستورات دینی خارج شد هزاران گونه فساد و ظلم و تجاوز به بار می‌آورد.

و دقیقاً مهار این هوس‌ها است که حالت عفت و خودداری آورده و خوبی‌های زیادی دارد که فرد و جامعه را شایسته و ارزشمند می‌کند.

قال الإمام علي عليه السلام:

الْحَرِيصُ مُوقِعٌ فِي كَبِيرِ الدُّنُوبِ، وَ لَا حِيَاءَ لِحَرِيصٍ، رُبَّ حَرِيصٍ قَتَلَهُ حَرِيصُهُ
وَ الْحَرِيصُ مَنُوعِبٌ.

غرر الحکم.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: انسان حریص در گناهان کبیره می‌افتد و حیائی
برایش باقی نمی‌ماند و چه بسا که حرصش باعث قتلش می‌شود! و حریص
پیوسته در زحمت است.

* اللّٰه اکبر، این‌ها واقعیت‌هایی است از زندگی بشر که مولی
امیرالمؤمنین علیه السلام برای ما بیان فرموده با دقت و تأمل آن را مطالعه کنیم و به
خاطر بسپاریم.

آدم‌های حریص برای رسیدن به آمال و آرزوهای طولانی مال و ثروت، هوی و هوس‌ها، چون به ناچار به هر دری می‌زنند و از هر راهی وارد می‌شوند و هیچ موالاتی در کارهایشان ندارند، به طور طبیعی در گناهان کوچک و بزرگ خواهند افتاد. و کسی که مبتلا به گناهان شد شرم و حیا از وجودش رخت بر می‌بندد، یعنی از افتادن به گناهان بعدی هیچ هراس و خجالتی ندارد و بی‌باکانه به کارهای زشت بزرگ‌تری دست می‌زند و چه بسیار آدم‌های این‌چنینی که مانند کرم ابریشم یافته‌هایشان آن‌ها را به قتل می‌رساند، و همان مال و ثروت‌شان قاتل آن‌ها می‌شود.

و این مطلب یقینی است که افراد حریص پیوسته در رنج و زحمت به سر می‌برند و از نعمت‌های به دست آمده نمی‌توانند درست استفاده کنند! پناه بر خدای عزیز!

قال الإمام علي عليه السلام:

طُوبَى لِمَنْ ذَكَرَ الْمَعَادَ، وَ عَمِلَ لِلْحِسَابِ، وَ قَنَعَ بِالْكَفَافِ وَ رَضِيَ عَنِ اللَّهِ.

نهج البلاغه کلمه 44.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: خوشا به حال آن که به یاد آخرت باشد و برای روز حساب کاری بکند و به اندازه کفایت از روزی قانع باشد و نسبت به خدا خرسند و خشنود باشد!

* یاد آخرت مربی ماست، اخلاق و اعمال ما را اصلاح می‌کند و یکی از راه‌های رشد معنوی انسان توجه و یادآوری عالم آخرت است، ما را وادار به کارهای شایسته می‌کند به طوری که اگر بخواهند از ما حساب بکشند آماده جواب باشیم. و یاد معاد ما را به مقدار کمی از نعمت‌های دنیا که زندگی ما را

کفایت می‌کند راضی و خشنود می‌سازد چون یاد آخرت دنیا را در پیش چشم ما کم اعتبار می‌کند. اگر دنیا پیش ما مهم و بزرگ باشد پیوسته باید در فکر اصلاح و آبادی آن باشیم و در غم از دست رفته‌های آن و حسرت و آرزوی آیندگان آن بسوزیم و بسازیم.

اما یاد آخرت ما را از همه این غصه‌ها راحت می‌کند و به اندکی از نعمت خرسند و از خدای خودمان نیز راضی می‌شویم.

مرتبۀ رضا بودن به رضای خدا درجه بالایی است از ایمان و معرفت و حالت شکر در قلب ما درست می‌کند. اما حرص و توجّه به دنیا باعث نارضایتی از خدا و کفران نعمت‌های دیگر می‌شود!

قال الصادق عليه السلام:

مَنْ رَضِيَ مِنَ اللَّهِ بِالْيَسِيرِ مِنَ الْمَعَاشِ رَضِيَ اللَّهُ مِنْهُ بِالْيَسِيرِ مِنَ الْعَمَلِ.

کافی 3/138/2.

ترجمه حدیث

حضرت امام صادق عليه السلام فرمودند: هر که از خدا به زندگی ساده و اندکی خرسند و شاکر باشد خدای متعال هم از او به اندکی از عمل خرسند و خشنود خواهد شد.

* در بعضی از روایات آمده که «فی حلالها حسابٌ و فی حرامها عقابٌ» یعنی نعمت‌های دنیایی اگر حلال به دست آمده و صرف بشود، قیامت حساب دارند و اگر حرام به دست آمده و صرف بشوند در قیامت عقاب دارند.

هر کسی به اندازه نعمت‌هایی که استفاده می‌کند شکرانه بدهکار می‌شود و نسبت به فقراء، زبردستان و... مسؤولیت دارد. اما افرادی که به نعمت کم‌تری قانع می‌شوند و با زندگی ساده‌ای این عمر کوتاه را می‌گذرانند متقابلاً مسؤولیت

کم‌تری دارند و با اندک شکرانه و عمل صالحی که انجام می‌دهند خدای متعال از آنها راضی می‌شود.

عجیب این است که اولیاء خدا معمولاً به نعمت‌ها و زندگی‌های بسیار ساده‌ای قناعت می‌کردند اما اعمال صالح و عبادت‌های آنها نیز بسیار زیاد بود و عمرشان را به عبادت می‌گذراندند! مانند زندگی حضرت علی علیه السلام که بسیار ساده بود اما عبادت خودش و همسرش حضرت زهرا، سلام‌الله علیها طوری بود که خدای متعال در مقابل فرشتگان به آنها افتخار می‌کرد.

قال الإمام علی علیه السلام:

مَنْ لَمْ يَفْتَعُهُ الْيَسِيرُ لَمْ يَنْفَعُهُ الْكَثِيرُ.

بحارالانوار ج 75، ص 77.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: آنان که به نعمت‌های اندک راضی و خرسند نمی‌شوند، نعمت‌های زیاد هم آنها را قانع و سیر نمی‌کند.

* اگر ما خودمان را از خدا طلب‌کار بدانیم هرگز از خدا و نعمت‌های او راضی نمی‌شویم.

اما باید بدانیم که هیچ‌طلبی از خدا نداریم بلکه با تمام وجود به او محتاج و بدهکاریم چرا که خدای متعال میلیون‌ها نعمت به ما عطا کرده و ما هنوز شکر اندکی از آنها را به جا نیاورده‌ایم. هر بار می‌خواهیم یکی از نعمت‌های او را شکر کنیم در همان زمان نعمت‌های زیادی را به کار می‌گیریم که خودش باعث بدهکاری جدیدی می‌شود.

در هر صورت باید حالت شکر و خرسندی در دل‌های ما حاکم بشود والا نعمت‌های زیاد خدا هم ما را راضی نمی‌کند!

احادیث (12)

قال الإمام الباقر عليه السلام:

مَنْ قَنَعَ بِمَا رَزَقَهُ اللَّهُ فَهُوَ مِنْ أَغْنَى النَّاسِ.

الكافی 9/139/2.

ترجمه حدیث

حضرت امام محمد باقر عليه السلام فرمودند: هر که خرسند و قانع باشد به آن چه خداوند روزیش کرده، مسلماً او از بی نیازترین مردم خواهد بود.

* افراد قانع کسانی هستند که پیوسته به داده‌های خدا دل خوش و شاکرند و حالت شکوه و گلایه ندارند. هر وقت حال آن‌ها را می‌پرسی می‌گویند الهی شکر، الحمد لله رب العالمین، راضیم به رضای خدا. هزاران آفرین بر این گفتار و این حالت که چه قدر به انسان عزت و عظمت و آرامش می‌دهد و بالعکس افرادی عادت کرده‌اند به ناشکری گله‌مندی و آه و ناله، هر وقت از حال آن‌ها می‌پرسی، اکثراً می‌نالند و به دروغ اظهار نداری و دردمندی می‌کنند که مبادا چشم بخورند!! با این کار هم دروغ گفته و هم کفران نعمت کرده و هم نعمت‌هایش را در تیررس بلا قرار داده است.

خدا دوست دارد که آثار نعمتش را در بندگانش ببیند «وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ

فَحَدِّثْ» در قرآن است که نعمت‌های پروردگارت را یادآوری کن.

چنین افرادی که حالت شکر و خرسندی از خدا دارند و به آن چه خدا روزیشان کرده قانعند این‌ها بی نیازترین مردم‌اند. خود را از دیگران بی نیاز

می‌دانند و برای رسیدن به متاع بی‌ارزش دنیا، در مقابل هر کس و ناکسی خود را کوچک نمی‌کنند و دست به هر کاری نمی‌زنند.

قال الإمام الباقر عليه السلام :

الْمُعُونَةُ تُنَزَلُ مِنَ السَّمَاءِ عَلَى قَدْرِ الْمُؤُونَةِ.

من لا يحضره الفقيه ج 3، حدیث 3613.

ترجمه حدیث

حضرت امام باقر عليه السلام فرمودند: هزینه زندگی به اندازه نیاز از آسمان فرود می‌آید. (پس خود را به زحمت زیادی نیندازید).

* آیات زیادی از قرآن حاکی است که رزق همه جانداران کاملاً به دست خداست، اصل رزق دادن و ندادن، مقدار رزق، نوع رزق و روزی‌ها همه و همه به دست خداست. و او براساس حکمت و خیرخواهی نسبت به بندگان و همه جانداران و حکمت‌هایی که با آنها تمام عالم هستی را اداره می‌کند رزق‌ها را تقسیم کرده و برنامه و مقدرات خاصی برای این مطلب مقرر کرده است. بلکه جزو مقدرات الهی این است که مثلاً اگر کسی استغفار کند، به پدر و مادرش خدمت کند، به اقوام و خویشاوندان احسان کند، به مردم خدمت کند و صدقه بدهد و... رزقش زیاد می‌شود، عمرش طولانی می‌گردد، بلا از او برطرف می‌شود و...

اما خود این قانون‌ها هم جزو مقدرات خدای تعالی است در هر صورت به اندازه هزینه‌های صحیح و درست زندگی‌ها انواع مدد‌های الهی مقرر گشته و می‌رسد. این ما هستیم که از شکر این همه لطف و مهربانی و عنایت خدا عاجزیم.

قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم :

مَنْ أَنْعَمَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ عَلَيْهِ نِعْمَةً فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ وَ مَنْ اسْتَبْطَأَ الرِّزْقَ فَلْيَسْتَغْفِرِ اللَّهَ.
بحار 45/71.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: هر کس خدا به او نعمتی می‌دهد پس باید خدا را حمد و سپاس گویند و هر که رزقش به تأخیر می‌افتد باید استغفار کند.
* حبس شدن روزی‌ها هر بار ممکن است یک علتی داشته باشد، اما در بسیاری از موارد گناهان باعث تغییر و تبدیل و یا کم و حبس شدن روزی‌ها می‌گردند و به همین دلیل استغفار و توبه از گناهان باعث باز شدن راه است و در سوره مبارکه نوح، آیه 8 هشت می‌فرماید: (ای پیامبر ﷺ به امت) بگو استغفار کنید تا خدا اولاً گناهان شما را ببامزد. ثانیاً باران از آسمان برای‌تان نازل کند و با فرزندان و مال و ثروت شما را مدد فرماید، ادامه نسخه مفید این است که هر کسی نعمتی به او می‌رسد پیوسته شکر و حمد خدا بگوید و این باعث زیاد شدن نعمت‌ها است. فرمود: «لَإِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ» اگر شکرگذاری کنید، حتماً حتماً نعمت‌های شما را زیاد خواهیم کرد.

چه قدر خوب است که پیام‌های خدا و اولیاء خدا را باور کنیم و راه و رسم زندگی را از آن‌ها بیاموزیم. و گره‌ها را از جای خودش بگشاییم و بدانیم کجای کار گیر دارد نه این که طبق خیالات خام خودمان حرکت کنیم و به بی‌راهه‌های بن‌بست و خطرناک برویم.

قال رسول الله ﷺ :

أَقْلُ النَّاسِ رَاِحَةَ الْبَخِيلِ.

بحار ج 73، ص 300.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: بخیل در زندگی کمتر از همه راحتی دارد.

* بخل آن است که انسان از نعمت‌های خدادادی نه خودش درست استفاده کند و نه اجازه بدهد دیگران استفاده کنند. بلکه آن قدر برایش سخت است که مردم نان خودشان را هم که می‌خورند این بخیل دندانش می‌شکند! و همیشه بیمار است!

خدای متعال همه انبیاء را سخاوت‌مند قرار داده و صفت بخل در هیچ مؤمنی نباید باشد. در روایت آمده خدای متعال جوان گنهکار سخاوت‌مند را بهتر می‌خواهد تا پیرمرد عابدی که بخیل باشد.

پس بهتر این است که انسان نظر بلند باشد و خیر همه را در نظر بگیرد، همه مردم از همه نعمت‌های خوب بهره‌مند باشند و آسایش و راحتی برای همه باشد!

قال الامام علی بن ابیطالب عليه السلام :

الْبُخْلُ جَامِعٌ لِمَسَاوِي الْعُيُوبِ وَهُوَ زِمَامٌ يُفَادُّ بِهٖ اِلَى كُلِّ سُوءٍ.
بحار / 73 / 307.

ترجمه حدیث

بخل ورزیدن جامع همه زشتی‌ها و عیب‌ها است و بخل مهاری است که صاحبش را به سوی هر بدی می‌کشاند.

* بخیل پیوسته به خدای خود بدگمان و دچار ذلت و ناراحتی است و بخل جزو بدترین اخلاق‌ها شمرده شده و بخیل هیچ دوستی برای خودش نمی‌تواند نگه بدارد. حق خدا و خلق خدا را هم نمی‌تواند ادا کند!!

صفت بخل انسان را به همه بدی‌ها وادار می‌کند، زبان به بدگویی دیگران می‌گشاید، سدّ راه خیر می‌شود، از هیچ دروغ و نیرنگی در این راه پرهیز نمی‌کند! و....

قال رسول الله ﷺ :
قَذْفُ الْمُحْصِنَةِ يَحْبِطُ عِبَادَةَ مِائَةِ سَنَةٍ.
مستدرک الوسایل 230/3.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: تهمت ناروا بر زن پاکدامن زدن عبادت یکصد سال را محو می‌کند.

* اگر یک صد سال عبادت کرده باشی نعوذبالله، با یک تهمت ناروا به انسان‌های پاکدامن تمام آن عبادت‌ها نابود می‌شود.

پناه بر خدا از این زبان که چه قدر خطرناک و خطرناک‌ساز است.
امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند: نسبت ناروا و تهمت به انسان‌های پاک گناهش از آسمان‌ها بزرگ‌تر است!

و امام صادق علیه السلام فرمودند: گناهش از کوه‌های بلند و استوار سنگین‌تر است!
و امام زین‌العابدین علیه السلام فرمودند: هر که مردم را مورد ملامت قرار دهد به خاطر صفات یا عیب‌هایی که دارند، مردم هم او را مورد سرزنش قرار می‌دهند به چیزهایی که در او نیست.

قال رسول الله ﷺ :
مَنْ بَهَّتَ مُؤْمِنًا أَوْ قَالَ فِيهِ مَا لَيْسَ فِيهِ أَقَامَهُ اللَّهُ تَعَالَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى تَلٍّ مِنْ
نَارٍ حَتَّى يَخْرُجَ مِمَّا قَالَ فِيهِ.
بحار ج 75، ص 194.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: هر کس مؤمنی را متهم کند یا درباره‌اش چیزی بگوید که در او نیست خداوند او را در قیامت بر تپه‌ای از آتش قرار خواهد داد تا این که با تحمل عذاب لازم از آن گناه پاک شود.

* آبروی مؤمن از خانه کعبه حرمتش بیشتر است. با تهمت و غیبت ممکن است آبروی چندین ساله افراد از بین برود و جبران آن بسیار سخت است. روابط خانواده‌ها، اقوام، همسایه‌ها و دوستان بر هم ریخته و کینه و نفاق حاکم می‌شود.

خدای متعال ستارالعیوب است و از ما نیز خواسته که از بیان عیب دیگران خودداری کنیم، بدی دیگران را با خوبی پاسخ دهیم تا دیگران هم از بدی‌ها و عیب‌های ما چشم‌پوشی کنند بالاخره همه ما هر یک دچار اشکالات، نقص‌ها و عیوبی هستیم با عفو و گذشت و محبت می‌توان همه را نادیده گرفت تا زندگی برای همگان صلح و صفا و شیرین و با آرامش باشد.

قال رسول الله ﷺ :

إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ الْجَنَّةَ عَلَى كُلِّ فَاحِشٍ بَدِيءٍ قَلِيلٍ الْحَيَاءِ لَا يُبَالَى مَا قَالَ وَلَا مَا قِيلَ فِيهِ.

بحار 112/79.

ترجمه حدیث

رسول خدا ﷺ فرمودند: خداوند بهشت را بر کسانی که ناسزا می‌گویند و هرزه و بی‌حیا هستند حرام کرده، آنان که نسبت به آن چه می‌گویند و یا درباره آن‌ها گفته می‌شود لایبالی هستند.

* اگر کسی حیا نداشته باشد دین ندارد. دین و حیا هر دو با هم هستند، بی‌حیا کسی است که از گفتن کلمات زشت، فحاشی و ناسزا به دیگران و به

خودش پرهیز ندارد. چنین افرادی مبعوض خدای متعال هستند و از بهشت الهی محرومند! پیامبر اکرم ﷺ فرمودند: بدترین بندگان خدا کسی است که مردم از شرّ فحش دادنش با او مجالست نمی‌کنند. انسان‌های محترم و بزرگوار هرگز فحش نمی‌دهند. آدم‌های پست و بی‌شخصیت سلاح‌شان فحش دادن است.

امام صادق علیه السلام فرمودند: هر کس مردم از زبانش بترسند بدانید که جای او در آتش است.

امام باقر علیه السلام فرمودند: با مردم آن گونه سخن بگویند که دوست دارید با شما سخن بگویند.

قال الإمام علي عليه السلام :

اللِّسَانُ تَرْجُمَانُ الْإِنْسَانِ.

عیون الحکم و المواعظ، ص 61.

ترجمه حدیث

حضرت علی علیه السلام فرمودند: زبان هر کسی ترجمه شخصیت اوست.

* تا مرد سخن نگفته باشد

عیب و هنرش نهفته باشد!

در حدیث دیگری آقا امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند: شخصیت انسان در زیر زبان خودش پنهان است.

یعنی حرف‌هایی که زده می‌شود از جهات مختلف معرف شخصیت انسان‌هاست، پس با انتخاب حرف‌های خوب، و خوب حرف زدن با دیگران، و رعایت عفت کلام و ادب در سخن، این مرام ارزنده را در جامعه حاکم کنیم، تا از آفات زیادی جلوگیری شود و از زندگی و برخورد با دیگران لذت ببریم.

قال الصادق عليه السلام :

ما عَبْدَ اللَّهِ بِشَيْءٍ أَفْضَلَ مِنْ آدَاءِ حَقِّ الْمُؤْمِنِ.

کافی 170/2.

ترجمه حدیث

حضرت امام صادق علیه السلام فرمودند: هیچ عبادتی با فضیلت تر از آداء حق مؤمن نیست.

* برادران دینی هر یک نسبت به دیگری حقوقی دارند. خدای متعال و فرستادگانش از ما خواسته‌اند که حقوق برادران دینی خودمان را آداء کنیم و این کار را از برترین عبادت‌ها برشمرده‌اند.

اولین حق مهم دیگران بر ما این است که مال و جان و آبروی آن‌ها از دست و زبان ما در امان باشد.

باید بدانیم که آبروی مؤمن نزد خدا عزیزتر از حرمت خانه کعبه است! آزدن مؤمن گناهِش از خراب کردن خانه کعبه بزرگ‌تر است و مال مؤمن نیز محترم است و بدون اجازه او کسی حق تصرف ندارد و اگر حقی از مؤمن غصب شود خدای متعال در صدد تلافی و انتقام از غاصبین برخواهد آمد. خصوصاً مظلومانی که قدرت دفاع از حق خود را ندارند.

عیادت مؤمن، زیارت مؤمن، احسان به مؤمن، خدمت به مؤمنین و دفاع از آن‌ها، یکی از بهترین عبادات و مورد سفارش منادیان دین خداست.

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و آقا امام رضا علیه السلام هر کدام در ضمن روایتی فرموده‌اند عزت و حرمت مؤمن نزد خدا حتی از فرشتگان مقرب بالاتر است پس مراقب باشیم که چگونه حق آن‌ها را آداء کنیم و حرمت آن‌ها را رعایت کنیم!

اکثر کسانی که روزانه به ما مراجعه می‌کنند و ما با آنها سر و کار داریم همه
مؤمنند و یا لاقبل بندگان خدا هستند و باید ما حقوق آنها را رعایت کنیم.
مرا عهدی است با جانان که تا جان در بدن دارم هواداران کویش را چو جان خویشتم دارم

خاتمه

حضرت مولی علی بن موسی الرضا علیه السلام فرمودند: مؤمن بر مؤمن هفت حق واجب دارد که اگر با آن مخالفت کند از ولایت خدا بیرون رفته است و طاعت خدا را ترک گفته است و در راه خدا بهره‌ای نخواهد داشت!!

ساده‌ترین آن حقوق این است که آن چه را برای خودت دوست داری برای او هم دوست بداری.

حق دوم: برای برآوردن نیاز او حرکت کنی، به دنبال رضایت وی باشی و با سخن او مخالفت نکنی.

حق سوم: با جان و مال و دست و پا و دل و زبانت به او متصل باشی (به او رسیدگی کنی).

حق چهارم: چشم و راهنما و آئینه و پیراهن او باشی (یعنی از او نگهداری کنی و عیبش را بپوشانی و...).

حق پنجم: تو سیر نباشی و او گرسنه، تو پوشیده نباشی و او برهنه، تو سیراب نباشی و او تشنه!

حق ششم: اگر همسر و خادم داری و بردارت همسر و خادم ندارد خدمت را بفرستی لباس‌هایش را بشوید، غذا برایش آماده کند و رخت‌خوابش را بگستراند، به درستی که این کار ارتباطی است که خدای تعالی بین تو و او قرار داده است.

حق هفتم: به سوگندی که به او داده‌ای عمل کنی، دعوتش را بپذیری و در تشییع جنازه‌اش شرکت کنی و به عیادت او بروی و برای برآوردن نیازهایش

بی‌قرار باشی، هنگامی که این حقوق را ادا کردی ولایت خودت را با ولایت او
و ولایت را با ولایت خدای عزّوجلّ پیوند زده‌ای!
کافی 2 / 135.

بی نوشتہا

- (1) روضة الواعظین ج 2 / 457
- (2) تہذیب 4 / 7
- (3) ملک 15
- (4) بحار الانوار ج 1 / 141.
- (5) بحار الانوار ج 74 / 290
- (6) کافی 5 / 74.
- (7) کافی 5 / 7.
- (8) مستدرک الوسایل ج 13 ص 10.
- (9) بحار الانوار ج 74 ص 424.
- (10) کافی 5 / 93.
- (11) دعوات راوندی.
- (12) محجة البيضاء 3 / 140.
- (13) کیمیای محبت شیخ رجبعلی خیاط (رہ).
- (14) کافی.
- (15) کافی 5 / 93.
- (16) محجة البيضاء 3 / 186.

فهرست مطالب

2.....	مقدمه
4.....	احاديث (1)
13.....	احاديث (2)
22.....	احاديث (3)
31.....	احاديث (4)
48.....	احاديث (6)
56.....	احاديث (7)
73.....	احاديث (9)
81.....	احاديث (10)
90.....	احاديث (11)
98.....	احاديث (12)
107.....	خاتمه
110.....	فهرست مطالب